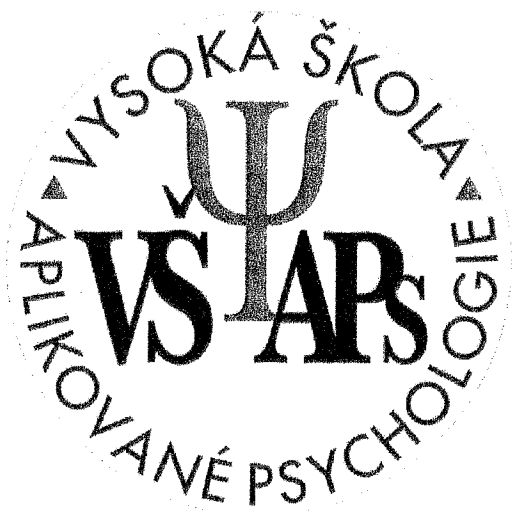

Vysoká škola aplikované psychologie, s.r.o.
Akademická 409
411 55 Terezín

**Dobrovolnická činnost v oblasti individuální podpory
vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin**

**The volunteer activity in the area of individual support
of education of disadvantages children**

Martina Šebková
Vedoucí práce: (PhDr. Diana Jiříštová, Ph.D.)

Studijní obor: Personální a interkulturní management
Studijní program: Humanitní studia
Zaměření studia: Aplikovaná psychologie
Ročník: 3. ročník, kombi studium
Datum odevzdání: 30.7.2020
Telefon: 778 236 626
E-mail: sebkova21@seznam.cz

VYSOKÁ ŠKOLA APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE TEREZÍN

Akademická 409, 411 55 Terežín, info@vsaps.cz, www.vsaps.cz

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

akademický rok 2019/2020

Jméno a příjmení studenta:	Martina Šebková
Studijní program:	Personální a interkulturní management
Název tématu práce v českém jazyce:	Dobrovolnická činnost v oblasti individuální podpory vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin.
Klíčová slova v českém jazyce:	Dítě, rodina, dobrovolnická činnost, komunita, podpora, vzdělání, sociální status, nerovnosti, vliv, společnost, sociální znevýhodnění.
Název tématu v anglickém jazyce:	Volunteering in the domain of the individual support in education of children of the socially disadvantaged family.
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Children, family, support, volunteering, education, socially disadvantaged, influence, social.

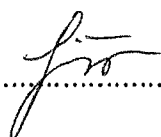
1.	<p>Zdůvodnění tématu (min. 7 řádků):</p> <p>Bakalářská práce se bude zabývat dobrovolnickou činností prostřednictvím komunitního centra jakožto individuální podpory ve vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin. Práce tak navazuje na teoretické poznatky získané ročníkovou prací, která se zabývala vlivem rodiny a rodinného prostředí na vzdělání dítěte.</p> <p>Před studiem na vysoké škole jsem se věnovala dobrovolnické činnosti v komunitním centru v rámci individuální podpory se školní přípravou dětí ze sociálně znevýhodněných rodin. Domnívám se, že je tato práce velmi smysluplná, chtěla bych tedy nabytou zkušenost využít v bakalářské práci a zabývat se otázkou jaký vliv má dobrovolnická činnost na vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin.</p>
2.	<p>Formulace problému, který bude v práci řešen (min. 10 řádků):</p> <p>Bakalářské práce bude řešit otázku vlivu dobrovolnické činnosti prostřednictvím komunitního centra na vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin a její úspěšnost.</p> <p>Předpokladem je, že práce komunitního centra ve věci vzdělávání a rozvoje dětí, jejichž sociální status je znevýhodněný oproti jiným dětem, je velmi důležitá a přínosná. Setkala jsem se s případem, kdy centrum pomohlo chlapci se špatným školním prospěchem na prvním stupni základní školy, jehož prospěch se po pravidelné práci s dobrovolníkem výrazně zlepšil. Jsou však i případy takové, kdy podpora nebyla funkční a proto bych se chtěla taktéž zaměřit na důvody neúspěšné intervence. Práce je zacílena na děti mladšího a staršího školního věku.</p> <p>Bakalářská práce bude zkoumat, zda děti ze sociálně znevýhodněných rodin, které získají podporu v rámci komunitního centra, dosahují lepšího výkonu ve školních předmětech a začlenění v třídním kolektivu.</p> <p>Dále bude práce zkoumat důvody neúspěšné intervence.</p>

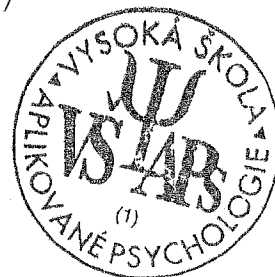
	Východisko: Osobní zkušenost s roční dobrovolnickou činností.
3.	Cíl práce max. 5 řádků: Zjistit vliv dobrovolnické činnosti prostřednictvím komunitního centra na vzdělávání a rozvoj dětí ze sociálně znevýhodněných rodin.
4.	Charakteristika použitých metod: <ul style="list-style-type: none"> • Osobní zkušenost s dobrovolnickou činností jako východisko • Dotazníky s rodiči dětí (celkem 4) • Dotazníky se sociálními pracovníky z centra (celkem 4) • Dotazníky s dobrovolníky (celkem 2) • Strukturovaný rozhovor s vedoucí komunitního centra
5.	Struktura práce, pracovní rozčlenění kapitol (podkapitol): teoretická a praktická část <p>1. Sociálně znevýhodněná rodina jako východisko</p> <p>1.1. Definice sociálně znevýhodněné rodiny</p> <p>2.1. Charakteristika a členění sociálně znevýhodněné rodiny</p> <p>3.1. Vlivy sociálně znevýhodněné rodiny na dítě</p> <p>3.1.1. Vliv sociálního prostředí na dítě v otázce vzdělávání</p> <p>2. Dobrovolnictví</p> <p>2.1. Definice dobrovolnictví</p> <p>2.1.1. Kdo je dobrovolník</p> <p>2.1.3. Poslání dobrovolníka</p> <p>2.2. Dobrovolnictví jako součást života</p> <p>2.3. Rozvoj dobrovolnictví v ČR</p> <p>2.3.1. Právní vymezení dobrovolnictví v ČR</p> <p>2.4. Typologie a charakteristické oblasti dobrovolnické činnosti</p> <p>2.5. Dobrovolník jak podpora ve vzdělávání</p> <p>3. Vliv sociálně aktivizační služby pro pomoc rodinám s dětmi v Komunitním centru MOTÝLEK</p> <p>3.1. Představení společnosti</p> <p>3.1.1. Vize a cíle společnosti</p> <p>3.2. Sociálně aktivizační služba</p> <p>3.2.1. Dobrovolnictví jako podpora sociálně znevýhodněných rodin</p> <p>4. Praktická část</p> <p>4.1. Výzkum v Komunitním centru Motýlek</p> <p>4.2. Cíl výzkumu</p> <p>4.3. Průzkumný soubor</p> <p>4.4. Přístup a technika sběru dat</p> <p>4.5. Prezentace a interpretace výsledků výzkumu</p> <p>Diskuze</p> <p>Závěr</p> <p>Seznam odborné literatury</p>
6.	Odborná literatura – seznam vybrané literatury k jednotlivým kapitolám teoretické a praktické části (min. 20 titulů, 3 recenzované časopisy, 3 zahraniční zdroje, případně internetové odkazy): <ol style="list-style-type: none"> 1. Čáp J., <i>Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy</i>, 1. vydání, Praha, 1996, ISBN 80-85866-15-3. 2. Dunovský J., <i>Dítě a poruchy rodiny</i>, 1. vydání, Praha, Avicem 1986, ISBN 08-040-86. 3. Braun R., Marková D., Nováčková J., <i>Praktikum školní psychologie</i>, Praha Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0176-2. 4. Matějček Z., <i>Praxe dětského psychologického poradenství</i>. Praha Portál, ISBN 978-80-262-0000-0

5. **Matějů, P.**, *(Ne)rovné šance na vzdělání*, Praha Academia, ISBN 80-200-1400-4.
6. **Straková J.**, *Mezinárodní výzkumy výsledků vzdělávání*. UK Praha 2016, studie č. P402/12/G130.
7. **Potočárová, M.**, *Pedagogika rodiny. Teoretické východiska rodinné výchovy*. 1. vydání Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. ISBN 978-80-223-2458-8.
8. **Možný, I.** *Rodina a společnost*, 2. vydání. 2008, Praha SLON, ISBN 978-80-86429-87-8.
9. **Katrňák T.**, *Odsouzení k manuální práci. Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. 2004, Praha, SLON, ISBN 80-86429-29-6.
10. **Plaňava I., Pilát M.**, *Děti mládež a rodiny v období transformace*, 2002, Barrister a Principal, ISBN 80-86598-36-5.
11. **Maříková, H., Křížková, A., Vohlídalová M.**, *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*, 2012, Praha SLON, ISBN 978-80-7419-100-8.
12. **Giddens A.**, *Sociologie*, 2013, Praha Argo, ISBN 978-80-257-0807-1.
13. **Havlík R., Koťa J.**, *Sociologie Výchovy a školy*, Portál Praha, 2011, ISBN 978-80-262-0042-0
14. **Frič, P., Pospíšilová, T. a kol.** 2010, Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v České společnosti na začátku 21. století, Praha Hestia.
15. **Frič, P. a kol.** 20017 Dárcovství a dobrovolnictví v České republice Praha NROS
16. **Hoffman, M. L.**, 1981 The development of empathy. In J.P. Rushton R.M. Sorrentino (Eds) Altruism and helping behavior, Hillsdale: NJ Lawrence Erlbaum Associates s. 41-63
17. **Kurzweilová J.**, 2011 *Metodika práce s dobrovolníky v organizacích pracujících s rodinami s dětmi* Praha Nová Trojka
18. **Ochman, M. Jordan P.**, 1997 *Dobrovolníci: cenný zdroj pomoci*, Baltimore The J. Hopkins University Institut for Policy Studies
19. Analýza rozvoj dobrovolnictví v ČR – Ministerstvo vnitra ČR
20. Článek Dobrovolnictví v kontextu životní dráhy dobrovolníků Terezy Pospíšilové z Fakulty humanitních studií UK Praha
21. Legislativní prameny
22. Etický kodex dobrovolníka (online) 2017 Praha Hestia (citace 10.11.2016) <https://www.dobrovolnik.cz/sites/default/files/kodex.pdf>
23. Vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v ČR <https://www.mvcr.cz/clanek/vyvoj-legislativni-upravy-dobrovolnictvi-v-zahranici-a-v-ceske-republice.aspx>
24. **Hamplová, D. Katrňák T.**, *Na vzdělání záleží*, 2018 CKD , ISBN 978-7325-457-5
25. **Hašková D., Vohlídalová M., Maříková H., a kol.**, *Vlastní cestou*, edice SLON, Praha 2014, ISBN 978-80-7419-178-7
26. **Šimonová N.**, *Vzdělanostní nerovnosti v české republice*, edice SLON, Praha 2011, ISBN 978-80-7419-070-4
27. **Průcha J.**, *Česká vzdělanost: multidiscplinární pohled na fenomén národní kultury*/Praha: Wolters Kluwer, 2015 ISBN 978-80-7478-675-4.
28. **Boček J., Lochman O.**, *Voluntarily Across the Border*, Hestia, Praha 2012
29. **Tošner J., Sozanská O.** *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*, vydání 2, Praha Portál 2006, ISBN 80-7367-178-6
30. **Fontána D.**, *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*, vydání 2, Praha Portál, 2003 ISBN 80-7178-626-8.
31. **Komunitní centrum** <http://www.motylek.org/cz/komunitni-centrum-motylek/dobrovolnici>
32. **Matějů P., Straková J.**, *Role rodiny a školy v reprodukci vzdělanostních nerovností*, Sociologický ústav AV ČR, Praha 2003, Vol. 39, No. 5.

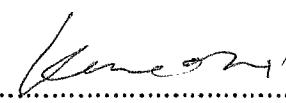
Souhlas vedoucího práce

Jméno vedoucího: PhDr. Diana Jiříštová, Ph.D.

Podpis: dne: 22.5.2019

Souhlas prorektorky pro pedagogickou a vzdělávací činnost

Podpis: dne: 22.5.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Kralupech nad Vltavou, 22.7.2020

Martina Šebková

Poděkování

Děkuji mé vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Dianě Jiříštové, Ph.D., za její vstřícný přístup, odborné vedení a cenné rady.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce jsou sociálně znevýhodněné děti a vliv dobrovolnické činnosti prostřednictvím komunitního centra na jejich rozvoj a vzdělávání. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části je shrnuto, co znamená pojem rodina a sociálně znevýhodněná rodina, problematika sociálního vyloučení a právní legislativa, která jej upravuje. Dále jsou popsány formy pomoci sociálně znevýhodněným rodinám a konkrétně dětem v oblasti rozvoje, začlenění a vzdělávání. Práce se věnuje hlavně dětem, jež navštěvují základní školu. Praktická část používá kvalitativní metody, a to konkrétně dotazníkové šetření v kombinaci s polostrukturovaným rozhovorem a psaným rozhovorem (anketou) ze tří hledisek, a to z pohledu rodičů dětí, dobrovolníků a optikou sociálních pracovníků organizace. Práce si klade za cíl zjistit předpoklad, že dobrovolnická práce ve spojení s neziskovou organizací, přičemž zde se jedná o konkrétní komunitní centrum, má zásadní význam v rámci podpory dětí ze znevýhodněných rodin ve vzdělávání a rozvoji. V opačném případě pak zjišťuje důvody neúspěšné intervence.

Klíčová slova: rodina, vliv, sociální znevýhodnění, sociální status, vývoj, základní škola, vzdělávání, podpora.

Abstract

The topic of my bachelor thesis is children from disadvantaged background and the influence of volunteer activities on their development and education via a community centre. The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical one summarizes what the notions of a family and socially disadvantaged family is, as well as the problem of social exclusion and legislation that deals with it. Furthermore, forms of help for socially disadvantaged families are described, specifically in the field of their development, integration, and education. The thesis deals mostly with children who attend primary schools. The practical part applies qualitative methods - asking, semi-structured interview with the employees of the organization, the aim of which is to find out and verify the presumption that a voluntary centre is beneficial for the support of children, and, in the opposite case, find out the reasons of unsuccessful intervention.

Key words: family, influence, social disadvantage, social statue, basic school, education, care.

Obsah

Úvod

1. Sociálně znevýhodněná rodina jako východisko	9-10
1.1. Definice sociálně znevýhodněné rodiny.....	10-13
1.2. Sociální nerovnosti ve vzdělávání.....	13-18
1.3. Vědecké poznatky o vlivu sociálního znevýhodnění na dítě.....	18
1.3.1 Vývoj výzkumu sociálně znevýhodněných dětí.....	18-20
1.3.2. Současné poznatky sociálního znevýhodnění dětí.....	20-23
1.4. Druhy pomoci sociálně znevýhodněným dětem.....	23
1.4.1. Legislativa.....	23-25
1.4.2. Aktivity podporující sociálně znevýhodněné děti.....	25-26
2. Dobrovolnictví	27
2.1. Definice dobrovolnictví a dobrovolníka.....	27-30
2.2. Typy dobrovolné činnosti.....	30-31
2.3. Oblasti dobrovolné činnosti.....	31-33
2.4. Motivace dobrovolníka.....	33-35
2.5. Historie dobrovolnictví.....	35-37
2.6. Seznam akreditovaných neziskových organizací v ČR.....	37
3. Vliv sociálně aktivizační služby pro pomoc rodinám s dětmi v Komunitním centru MOTÝLEK	37
3.1. Představení společnosti.....	37-38
3.2. Sociálně aktivizační služba.....	38-40
3.2.1. Kodex dobrovolníka.....	40-41
3.3. Dobrovolnictví jako podpora sociálně znevýhodněných rodin.....	42-44
4. Výzkumné šetření v Komunitním centru Motýlek	44-45
4.1. Design výzkumného šetření.....	45
4.2. Cíl výzkumného šetření.....	45
4.3. Průzkumný soubor.....	45-46
4.4. Prezentace a interpretace výsledků výzkumného šetření.....	46-67
Diskuze	67-68
Závěr	68-69
Seznam odborné literatury	69-72

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Úvod

Bakalářská práce řeší vliv dobrovolnické činnosti prostřednictvím neziskové organizace v otázce vzdělávání a rozvoje dětí ze sociálně znevýhodněných rodin a její úspěšnost. Problematice se věnuje pohledem komunitního centra zaměřeného na úzkou spolupráci sociálních pracovníků a dobrovolníků jakožto podpory v rozvoji a vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin.

Práce vychází z poznání, že učení a vzdělávání již od počátku vývoje jedince, tj. již v raném či předškolním věku je pro jeho další život vysoce důležité. Předpokladem je, že činnost komunitního centra ve věci podpory vzdělávání a rozvoje dětí, jejichž sociálně-ekonomický status je znevýhodněný oproti jiným dětem, má zásadní význam jednak pro další vývoj samotných dětí, jejich rodin, potažmo pro celou společnost.

V dnešní době jsme přítomni různým sociálně uspořádaným vrstvám společnosti, které se od sebe liší životními podmínkami a možnostmi. Není v možnostech dítěte si zvolit rodinu, která by uspokojovala jeho základní lidské potřeby. Existuje tak mnoho dětí žijících v nepodnětném a nevyhovujícím prostředí, jež potřebují pomoc v získání možnosti kvalitnějšího života. Při dobrovolnickém působení jsem měla možnost poznat děti pocházející z rodin s velmi nízkým socioekonomickým statusem, z dysfunkčních rodin, vztahově problémových či neúplných, leckdy i s absencí obou rodičů, kdy rodinou péči zastávala osoba pěstouna. Bylo zřejmé, že tyto podmínky mají na dítě negativní vliv. Kvalita rodinného zázemí významně určuje úroveň socializačního procesu, jenž se odvíjí od prvních dní narození dítěte. Výchova dítěte v běžně fungující rodině stále představuje optimální způsob výchovy dítěte, který je obtížně nahraditelný, a to i přes veškeré nabyté poznatky o proměně současné rodiny, změnách obsahu funkce rodiny, rodinné stability, výchovných stylů, početnosti členů a její struktury. Ukazuje se však, že hodnota socio-kulturního rodinného zázemí, rodinné výchovy, podněcující výchovná péče umožňující rozvoj individuálních možností vychovávaného, a tedy i získání bohatého rozvoje lidského potenciálu stoupá na významu. Jak bylo již řešeno, ne všechny děti jsou vychovávány v sociálně příznivých výchovných podmínkách. Sociálně nepříznivé až sociálně znevýhodněné prostředí rodinného zázemí ovlivňuje výchovný způsob vedený v této rodině. Na základě empirických výzkumů vyplývá, že tyto děti jsou díky nepříznivé kvalitě výchovného prostředí a jejího působení na vývoj dítěte znevýhodněny na

startovní čáře do společnosti takovou měrou, že je těmito důsledky významně ovlivněna kvalita jejich dalších možností seberealizace ve společnosti. Ohrožující rizikové faktory rodinného zázemí pro výchovu dítěte je obtížné včas zachytit, neboť probíhají v intimitě rodinných vztahů a prosazují se pouze velmi zprostředkovaně v chování dítěte. Mnohdy jsou tak zjišťovány až v souvislosti s projevem závažných problémů v chování dítěte ve škole či na veřejnosti. Povětšinou se pak stává, že skrze žádost školy je doporučeno dítě a jeho rodinu na pokyn OSPODU (Orgán sociálně-právní ochrany dětí) přezkoumat sociálním pracovníkem a v rámci individuální podpory se dostává do kontaktu se sociálními pracovníky např. z neziskových organizací, kde jednou z mnoha dílčích činností je i individuální podpora v rámci vzdělávání a rozvoje s využitím dobrovolníků. O této disciplíně práce pojednává.

Autor práce se při výkonu dobrovolnické činnosti setkal s konkrétním případem, kdy komunitní centrum pomohlo chlapci se špatným školním prospěchem na prvním stupni základní školy, jehož prospěch se po pravidelné a soustavné práci s dobrovolníkem a sociálním pracovníkem výrazně zlepšil. Daná spolupráce měla i významný vliv na zapojení chlapce ve školním kolektivu, zlepšení vztahů se spolužáky a zájem o vyučované předměty. Jsou však i případy odlišné, kdy podpora i přes veškerou snahu pomáhajících není funkční. I tohoto tématu se práce dotýká a zaměřuje se na důvody neúspěšné intervence. Práce je zacílena na děti mladšího a staršího školního věku.

Bakalářská práce zkoumá průběh, vliv a úspěšnost dobrovolnické činnosti v úzkém propojení s komunitním centrem v podpoře vzdělávání a rozvoje dětí ze sociálně znevýhodněných rodin. Zda-li děti dosahují zlepšení ve školních předmětech a začlenění ve školním kolektivu.

Dále bude práce zkoumat důvody neúspěšné intervence, přičemž zohledňuje autorovu roční osobní zkušenost s dobrovolnickou činností.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část se dělí na tři hlavní kapitoly. První kapitola se zabývá fungováním rodiny a přičemž hlavním východiskem je pojetí rodiny v souvislosti se sociálním znevýhodněním rodiny a jeho dopadu na rozvoj a vzdělávání dětí. Věnuje se tématu sociální nerovnosti a fenoménu sociální stratifikace společnosti. Představuje tak doposud provedené výzkumy a názory odborné veřejnosti. Předepisuje současné možnosti v rámci individuální podpory sociálně znevýhodněných rodin, aktivity podporující fungování rodin, a ukazuje legislativní oblast sociálního znevýhodnění v České republice. Druhá kapitola se soustředí na dobrovolnickou činnost. Definuje pojem dobrovolnictví a dobrovolník. Představuje jeho význam a poslání. Popisuje stručně historii dobrovolnictví, jaké jsou v České republice

možnosti dobrovolné pomoci, jaké organizace se touto činností zabývají, a jaké jsou oblasti dobrovolné pomoci. Třetí kapitola, která navazuje na kapitolu předchozí se zabývá konkrétní neziskovou organizací, ve které probíhá dané výzkumné šetření. Soustředí se zejména na dobrovolnickou činnost v oblasti pomoci rodinám s dětmi se sociálním znevýhodněním v české společnosti, konkrétně v Praze. Věnuje se hlavně oblasti sociálně aktivizační, kde autor práce získal roční osobní zkušenost, a která je tak spojena s navazujícím výzkumným šetřením v praktické části práce. Cílem teoretické části je snaha přiblížit problematiku sociálně znevýhodněného dítěte, jaké jsou její specifika, formy vzdělávacího procesu a současné přístupy individuální podpory ve vzdělávání

Praktická část práce je tvořena výzkumným šetřením, které na problematiku nahlíží ze tří různých, současně však propojených hledisek. První hledisko je optikou rodičů vybraných 5ti dětí, které v současné době navštěvují komunitní centrum, provedeno formou dotazníkového šetření. Druhé hledisko pohledem dobrovolníků se dotazuje na průběh a detaily jejich práce s vybranými dětmi. Třetí hledisko práce je zaměřeno na pohled sociálních pracovníků organizace a je prováděno jak formou dotazníků, tak i současně formou strukturovaného rozhovoru a psaného rozhovoru (ankety). Tato kombinace tak poskytuje detailní informace. Výzkumné šetření je prováděno v konkrétní neziskové organizaci v komunitním centru Motýlek, které si autor práce vybral záměrně, jelikož jej sám jako dobrovolník navštěvoval. Předpokladem výzkumného šetření je, že práce dobrovolníků ve spojení se sociálními pracovníky v komunitním centru je v této podpoře přínosná a vede směrem ke zlepšení rozvoje dětí z těchto rodin ve dvou rovinách, a to jak ve školním prospěchu, tak i z hlediska zapojení se ve školním kolektivu. Práce taktéž zkoumá důvody neúspěšné intervence.

1. Sociálně znevýhodněná rodina jako východisko

Hodnota rodinného zázemí vystupuje jako jeden ze základních diferenciačních faktorů připravenosti dítěte k sociální otevřenosti podnětům ze širšího sociálního prostředí, ovlivňuje schopnost vychovávaného participovat v aktivitách a v neposlední řadě určuje na co všechno je dítě připraveno a co je schopno zúročit pro seberealizaci ať v oblasti zájmové, vzdělávací, profesní přípravy, osobnostního růstu, vymezování životních perspektiv. Vágnerová prezentuje že „rodina je velmi důležitým činitelem a zdrojem hodnot a norem než škola, protože je emočně bližší. Pokud se její hodnoty od požadavků školy liší, zpravidla převládnou.“ (Vágnerová, 2000, str. 26)

Rodina a zázemí může ovlivnit jedince mnoha způsoby, které mezi sebou navíc vzájemně interagují. Dle Strakové (Polidano a kol. 2013, Straková a kol. 2017 in Průcha, 2003, str. 289) „*Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí mají nižší aspirace, což může být z důvodu nižších nároků, motivace a podpory v rodinách.*“ Podobně také studie ukazují, že „*rodiče s nižším statusem tráví s dětmi méně času, kde rozdíl je především v kvalitně stráveném času*“ (Guryan a kol. 2008 in Průcha, 2003, str. 288-289) což naznačuje, že si rodiče méně s dětmi hrají, vzdělávají je nebo s nimi tráví méně času na výletech a za kulturou. „*To může pramenit ze sociálních důvodů kdy nejvýraznějším je příjmová chudoba, jež může vznikat z dlouhodobě nízkého příjmu rodiny, dluhů a následných exekucí, ztráty zaměstnání, zdravotní neschopnosti*“ (Nikiema 2012, Blair a kolektiv 2013 in Průcha 2003, str. 288-289) „*Rodiče nemají prostředky na knihy, vzdělávací a rekreační aktivity, formální a neformální péči, mnohdy i na zdravotní péči.*“ (Cuhna a Heckman, 2008 Almond et al., 2018 in Průcha 2003, str. 288-289) Tyto faktory mohou vést u řady rodin k tomu, že nemají dostatek času ani kapacitu věnovat dětem plnohodnotný čas potřebný k jejich rozvoji. V rodinné výchově, kde je ve středu pozornosti blaho dítěte a jeho rozvoj, rodina spolupracuje s dalšími institucemi jako je škola, poradenské a pedagogicko-psychologické poradny, instituce zájmové, zdravotnické atd. Zájem rodičů a jejich schopnost včas reagovat na problém dítěte je významným faktorem který diferencuje životní dráhy vychovávaných a dosahování rozvoje osobnosti. Ne všechny děti jsou vychovávány v sociálně příznivých výchovných podmínkách. Sociálně znevýhodněné prostředí rodinného zázemí ovlivňuje výchovný způsob vedený v rodině. Tyto děti jsou na základě výzkumů díky nepříznivé kvalitě výchovného prostředí znevýhodněny na startovní čáře do společnosti takovou měrou, že těmito důsledky je významně ovlivněna kvalita jejich možnosti realizace ve společnosti.

1.1. Definice sociálně znevýhodněné rodiny

Abychom mohli určit, jak taková sociálně znevýhodněná rodina vystupuje, definujeme si nejprve pojem rodina a vysvětlíme si její základní funkce.

„*Vycházíme-li z toho že rodina je primární skupinou, v níž se nejen od narození formuje osobnost dítěte, ale v níž prožíváme všechny fáze svého života. Nejprve se rodíme a vyrůstáme v rodině orientační (výchozí), v níž jsme oním objektem výchovy a s níž většina z nás po celý život zůstává v kontaktu mnohdy i proto aby se postarala o zestárlé rodiče, později zakládáme rodinu reprodukční, ve které sami přebíráme role rodičovské. Nejvýrazněji nás ovlivňuje tzv. nukleární rodina (dvougenerační jádro rodiče a děti). Tento termín zavedl T. Parsons, který*

razil tezi, že v moderních společnostech se rozpadá soužití více generací pod jednou střechou, když mladí odcházejí od rodičů a zakládají vlastní domácnost. “ (Havlík, Kořa, 2011, str. 67)

V pedagogickém slovníku pod pojmem rodina autoři definují „*Rodina je nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, str. 202)*

Členy rodiny vzájemně propojují řady vztahů, kdy úplnou rodinu tvoří matka, otec a děti. Každá rodina je jedinečná, stejně tak jako každá lidská bytost.

Zdravé fungování rodiny zabezpečuje:

- **Začlenění jedince do rodinné struktury** (pocit sounáležitosti, ovlivňuje osobní identitu, smysl a zaměření života)
- **Ekonomickou podporu** (zajišťování základních a rozvojových potřeb členů rodiny),
- **Péči, výchovu, socializaci** (umožňuje fyzický, psychický, sociální a duchovní vývoj dětí i dospělých, zprostředkuje sociální hodnoty a normy),
- **Ochranu zranitelných členů** (mladých, nemocných, handicapovaných, starých aj.)

Funkční a odolnou rodinu určují 3 základní principy:

- 1) **Soudržnost** (souvisí se sounáležitostí, rodinou intimitou, blízkostí. Je kladen důraz na přiměřenou samostatnost a nezávislost členů.)
- 2) **Adaptabilita** (schopnost rodiny přizpůsobovat se požadavkům a nárokům života)
- 3) **Komunikace** (klíčový proces při vytváření celkové rodinné atmosféry. Přímá a otevřená komunikace působí jako ochranný faktor v rodinném soužití) (Sobotková, 2007, str. 72)

Ohrožující rizikové faktory rodinného zázemí pro výchovu dítěte je obtížné včas zachytit, neboť probíhají uvnitř rodinných vztahů a prosazují se jen velmi zprostředkovaně v chování dítěte. Mnohdy jsou zjišťovány až v souvislosti s projevem závažných problémů v chování dítěte ve škole, na veřejnosti nebo v podobě vztahových problémů jeho rodičů.

Faktory, jenž ukazují na možné poruchy socializačního procesu, na nepříznivé podmínky rodinného prostředí jsou následující:

V rodině

- Partnerské neshody rodičů ovlivňující kvalitu péče a pozornost věnovanou dítěti. (Dítě nevyrůstá v prostředí stálém, srozumitelném, citově vřelém. Nejsou uspokojovány v dostatečné míře jeho základní psychické potřeby, které nejsou významné jen pro dětství, jsou aktuálně závažné po celý život člověka. Jsou obsaženy v koncepci psychické deprivace.)
- Rozvod rodičů (absence jedné z rodičovských rolí, výchovnou rolí zatížen jen jeden z rodičů, zhoršení ekonomické situace rodiny)
- Časté změny výchovného prostředí, výchovného stylu i osoby jednoho z rodičů
- Nedostatek vzájemně (emotivně) sdíleného díky chudosti podnětů, přílišné zaujatosti rodičů jinými problémy nebo orientací na jiné oblasti života, než je výchova dětí a rodinný život.
- Nedostatek vzájemnosti, interakce emotivně sycené,
- Nízká vzdělanostní úroveň rodičů, hodnotově a sociálně chudé výchovné klima, uzavřenost vůči širším sociálně-kulturním vztahům, symbolům, hodnotám.
- Nezaměstnanost jednoho z rodičů nebo obou rodičů v důsledku neuplatnění se na trhu práce.
- Nekompetentnost ve výchovné rodičovské roli.
- Pobyť ve vězení jednoho z rodičů.
- Alkoholismus či závislosti jednoho z rodičů.

Ve škole

- Retardace sociální vyzrálosti pro školu i po odložení školní docházky.
- Výchovné kázeňské problémy.
- Vzdělávací problémy v důsledku sociální zanedbanosti, nízké úrovně sociální kultivovanosti.
- Nízká úroveň hodnotového systému, duchovního bohatství (motivační chudost)
- Nízká úroveň volního úsilí, volních vlastností.
- Konflikty se spolužáky – hádky, praní se, agresivita, šikana.
- Konflikty s učiteli, neakceptování autority osoby učitele, neplnění požadavků vyslovených učiteli.

- Opakování ročníku, přeřazení do zvláštní školy v důsledku výše zmíněných problémů, nikoliv snížených intelektových schopností.

Plnění školních povinností je určitým obrazem přijímání obecně platných požadavků na chování, výkon a akceptování určité míry odpovědnosti za plnění úkolů potažmo za svoji přípravu na život ve společnosti jako dospělý jedinec, občan. Problémy ve škole spolu s kvalitou výchovného rodinného zázemí ovlivňují dosažovou úroveň vzdělání dospívajícího. Významný je postoj rodičů k hodnotě vzdělání, rozhoduje, zda vychovávané děti v rodině budou k dosažení vzdělání vedeny podněcovány, podporovány nebo ne.

1.2. Sociální nerovnosti ve vzdělávání

Moderní společnosti, jež se vymezují oproti společnostem stavovským majících ve svých základech zdánlivě přirozenou nerovnost napříč společenskými skupinami vnímají vzdělávání jako možnou cestu k překonávání nerovností a historicky je realizovaly tím, že demokratizovaly přístup k vyššímu vzdělání. Vzdělávací systém je významným spolu-rozhodovatelem o životních příležitostech ve smyslu profesního zařazení. Problém, který ale logicky vyvstává je reprodukce sociálních a kulturních nerovností, přenášející se z rodičů na jejich děti, tj. sociální stratifikace. *V procesech socializace na jedince působí přírodní, kulturní a sociální prostředí, on naopak působí na ně.* (Havlík, Kořa, 2011, str. 65) Člověk se rodí jako bytost biologická a průběhem vývoje, tedy socializací, se stává tvorem společenským, jedná v rámci jisté tolerance a podle uznávaných pravidel. Proces socializace se line celým lidským životem, *tedy člověk zraje nejen biologicky psychicky ale i sociálně, postupně se učí a přebírá role,* (Havlík, Kořa, 2011, str. 66) avšak nejzásadnější váhu má v období dětství a dospívání. *Vedle formování rolí v sexuálních vztazích pro dosažení dospělosti, patří ke klíčovým získání profesního statusu.* A právě k jeho získání vede rozhodování o další vzdělávací dráze na konci základní školy a ukončování školy střední. V této oblasti se významně spolupodílí právě rodina jedince a škola kterou navštěvuje.

V odborné literatuře se uvádí, že rodina a škola zaujímají ve sféře edukace navzájem doplňující role. Významnou roli socioekonomické situace rodiny zmiňuje Rabušicová (2004), *„funguje zpravidla na základě vzdělanostní úrovně rodičů a jejich profesního statusu. Jednodušeji řečeno, čím vzdělanější jsou rodiče, tím vzdělanější budou jejich děti. Přičemž stojí zmínit, že dosaženou vzdělanostní úroveň dítěte zásadně ovlivňuje vzdělání matky“* (Rabušicová 2004, str. 22) Výsledky výzkumu Campbella (2001) ukazují, že pro rozvoj intelektu dítěte jsou podstatné dvě skutečnosti, a to **rodinné prostředí** a **intenzivní a co nejčastější verbální**

komunikace. Toto naznačuje, že rodinné prostředí má rozhodující vliv na dlouhodobý vývoj dítěte, které v něm vyrůstá.

Vzájemné propojení existenčních vazeb mezi rodinou a společností vede ke snahám o udržení určité míry soudržnosti mezi rodinnými a společenskými zájmy. Průcha považuje za nejdůležitější odkaz rodičů dětem vzdělání. Podle něj tomu není již tak jak tomu bývalo v dobách předtím, kdy by za nejdůležitější považován majetek a společenské postavení rodiny. (Průcha, 2009)

Proces socializace dítěte je podle Průchy rozlišen na:

- Primární socializaci, která probíhá v rodině
- Sekundární socializaci, která je více spojena se školou

Rodinné prostředí hraje důležitou roli právě v oblasti motivace dítěte k učení a utváření podmínek je školní edukaci. Dalším důležitým faktorem je kulturní kapitál (Straková), ten ovlivňuje úspěch dětí ve škole. Rodiče, jež jsou vysokoškolsky vzdělaní mají větší zájem o školní zážitky svého dítěte, intenzivněji jej podporují ve školních aktivitách a častěji navštěvují školu. Ti rodiče, jež ve svém životě dosáhli nižšího vzdělání vykazují tzv. volný vztah ke škole, s dětmi se do školy nepřipravují a školu sami od sebe nenavštěvují, přípravu do školy a zodpovědnost za výsledky nechávají na dítěti. Tyto děti jsou oproti dětem, které pocházejí z rodin s vysokým kulturním kapitálem, v nevýhodě a lze o nich hovořit jako o dětech ze znevýhodněného prostředí. V následující kapitole se budu této problematice věnovat podrobněji.

V sociální stratifikaci lze nalézt řadu faktorů, které mohou vzdělanostní šance jedinců na vzdělání významně diferencovat. Vzdělávací systém je nastaven tak, že rozděluje školy na různé stupně nebo podle kvality, stanovením podmínkami výběru či nabídkou příležitostí. Na straně rodin, mohou být rozdíly, které vězí v jejich ekonomických možnostech poskytnout dítěti dlouhodobou podporu ve vzdělání. Nejde jen o materiální situaci, ale taktéž o postoj ke vzdělání, který se může v jednotlivých sociálních vrstvách lišit. V roce 1977 uvedl P. Willis (Havlík, Kořá j., 2011, str. 88) „*že nástup do manuálních povolání neberou dělnické děti jako prohru, nýbrž jako přirozenou cestu, po níž následují rodiče. Na této cestě jim stačí jen určitý rozsah a obsah vzdělání a rozum ulice, který není sice vhodný při další vzdělávací dráhu, ale má svou vnitřní složitou sktrukturu*“.

Škola se nesporně stala jedním z mechanismů sociální selekce vedoucí k existenci zřejmé souvislosti mezi dosaženým vzděláním a společenským postavením a životními šancemi. V dnešní moderní společnosti má z hlediska právní úpravy přístup ke vyššímu vzdělání každý, realita vzdělávacích a mobilitních šancí dětí z nižších společenských vrstev je odlišná. Byť se

nabídka rozšiřuje a zpřístupňuje tak vyšší vzdělání dalším skupinám lze vysledovat jisté různé stupně vzdělání, možnosti jeho uplatnění a jeho další sociální diferenciaci. Na straně rodin mohou být rozdíly, které spočívají v jejich ekonomických možnostech. Velký význam mají výzkumy reprodukce **kulturního kapitálu** a vlivu **jazykového kódu**, kdy jazykový kód je rozvinutý ve středních vrstvách a zvyhodňuje tak děti z těchto vrstev ve zvládnání požadavků školní docházky. Společným jmenovatelem je tedy konstatování vazby výchovy a vzdělávání na společenskou nerovnost a stratifikaci.

Výzkum přístupu ke vzdělání ze školního roku 1996/1997 vydělil šest typů vazeb rodinného zázemí ke vzdělání dětí. (Pruša, Prušová, 1997 in Havlík, Kořa, 2011, str. 91)

1. **Statistické dělnické rodiny** (cca třetina dětí)
2. **Ctižádostivá dělnická rodina** (cca každé sedmé dítě)
3. **Nerozvinutá střední rodina** (asi 7% dětí)
4. **Stabilní střední rodina** (cca každé šesté dítě)
5. **Podnikatelské rodiny** (asi 15% dětí)
6. **Rodiny odborníků** (cca sedmina dětí)

Střední třídy mají velké ambice a možnosti studovat co nejdéle podepřené třemi hlavními důvody. Relativně dobře zvládají nést náklady na studium a jejich příslušníci disponují větší sebedůvěrou a podporu svého rodinného prostředí. Předčasně ukončit svoji dráhu pro ně znamená sestupnou sociální mobilitu. Dosažené vzdělání chápou jako otázku prestiže a prestižní je pro ně rovněž schopnost přesvědčovat a obhajovat své názory. Střední třídy podporují rozšíření příležitostí studovat poté co je jejich vlastní poptávka již uspokojena. Když se tak stane, dochází v rámci školského systému k diverzifikaci jednotlivých organizací – ustavuje se kategorie prestižních škol, na něž směřují právě příslušníci vyšších a středních vrstev. Zde se hovoří o tzv. teorii nerovnosti udržované ve výsledku. (Simonová, Katrňák, 2008). Čím více se rozšiřuje okruh osob vybavených formálním vzděláním, tím se od určitého bodu, kdy společnost přestává nabízet odpovídající pozice, demokratizované vzdělání v probíraném smyslu znehodnocuje. Dosáhne-li velký počet studentů dobrého vzdělání, nemají všichni zaručené odpovídající pracovní místo. Dříve postačující kvalifikace se stává samozřejmostí. Této skutečnosti si všiml již Nietzsche na konci 19. století (2005) rozebírá Beck, kdy hovoří o tom, že vyšší vzdělávání, které je dostupné velkému množství mladých lidí, se stává samozřejmostí. Čím více se zvyšuje procento vzdělaných lidí mizí význam osvědčení jako konkurenční výhody. (Keller a Tvrdý, 2008, kapitola 2, 3). Je tedy nutno konstatovat že jen některé studijní obory umožňují vstup mezi elitu a absolventi jiných oborů směřují převážně do nižší kategorie středních tříd.

Sociologie tedy ukazuje, že na úspěch ve škole mají silný vliv sociální a kulturní nerovnosti, což vyvolalo zesílený zájem o možnosti vzdělávání dospělých a poskytovat druhou vzdělávací šanci, kde existují významné nerovnosti. Na sociální znevýhodnění se lze také dívat v dalších dílčích oblastí jako např.

V osobní charakteristice

- Silný individualismus, orientace na užívání si života nárokování si požitků života, zábavy, volného času na úkor přiměřeného výkonu).
- Nedostatečně rozvinutá úroveň odpovědnosti za své chování, odmítání nesené odpovědnosti za své jednání, nadbytečné užívání obranných mechanismů.
- Nízká úroveň autoregulace, heteronomní morálka.
- Poruchový sebeobraz (špatná sebereflexe).
- Psychopatické projevy osobnosti.
- Psychopatologické projevy osobnosti.
- Psychopatologické charakteristiky psychiky, psychosociální nevyzrálost, počínající závislost na alkoholu, a především na drogách, sexuální deviantní chování pojící se s psychosociální nevyzrálostí.

V profesní přípravě

- Hodnota vzdělání nebyla oceňována vysoce ani rodiči ani dítětem.
- Význam vzdělání byl chápán velmi utilitárně, jeho praktické využití bylo snižováno zkušeností jak rodičů, tak samotných mladistvých s neúspěchem na trhu práce, nespokojeností s výdělkem, prožíváním nepřiměřenosti požadavků na pracovní výkon stanovený zaměstnavatelem.
- V profesní přípravě se vyskytovaly problémy spojené s dodržováním kázně ve škole, na internátě, neplnění vzdělávacích úkolů, absence ve škole.
 - Přerušování vzdělávání v důsledku trestní činnosti, trestnímu řízení či výkonu trestu.
 - Sama trestní činnost (záznam v Rejstříku trestů) a další okolnosti jako začínající závislost na alkoholu, drogách, ochranné léčení přispívají k ztížení možnosti získat zaměstnání a pracovat.

Mezi obtížně umístitelné kategorie nezaměstnaných na trhu práce náleží:

- Absolventi učilišť a některých středních škol (mladí lidé bez profesních zkušeností).
- Lidé bez profesního vzdělání – pouze se základní nebo zvláštní školou (jen s ukončenou školní docházkou).

- Jedinci s kriminální minulostí.
- Osoby s problémy s alkoholem, drogami, osoby po léčení drogové a alkoholové závislosti.
- Po opuštění profesní vzdělávací instituce následovala nezaměstnanost mladistvého, která byla důsledkem obtíží výše uvedených, ale též výrazem neochoty, nezájmu vůbec pracovat.
- Obstarávání si prostředků k obživě bylo řešeno částí sledovaných mladistvých trestnou činností, recidivující trestnou činností s cirkulární kauzalitou.

Závažnost dosažené nízké vzdělanostní úrovně vyplývá z životní dráhy, kterou má mladistvý před sebou a dále nabývá na významu vzhledem k narůstajícím nárokům na trhu pracovních sil. Nepříznivé rodinné prostředí zatížené ohrožujícími riziky pro výchovu a vývoj dítěte významně ovlivňuje plnění jeho vývojových úkolů, a to se pak promítá do celé životní dráhy, a nejen do oblasti profesní. Na rodičích prioritně leží povinnosti spojené s výchovou dětí v rodině a odpovědnost za jejich řádnou výchovu. Stát zabezpečuje sociálně právní ochranu v těch případech, kdy mladý člověk – dítě není schopné vlastními silami čelit negativně působícímu prostředí a některým společenským vlivům v jeho bezprostřední blízkosti. Podpora pozitivního vývoje mladé generace je vymezena dále uvedenými úkoly státu a zahrnuje i činnosti, které aktivizují jednotlivé vrstvy a skupiny mládeže k participaci na společenském a politickém životě a předpokládá přiměřený a individuální aktivní podíl dětí a mládeže na realizaci opatření státu. Dle výzkumu PAQ research, kdy byly zkoumány na základě dat z mezinárodního výzkumu PISA z roku 2018 determinanty vzdělávací úspěšnosti žáků v matematice, čtenářských dovednostech a přírodních vědách a vliv absence na školní výsledky. Při kontrole efektu školy socioekonomického statusu žáků a dalších uvedených proměnných mají absence žáků statisticky významný negativní efekt na školní prospěch a výsledky. Efekt je nejsilnější v případě matematické gramotnosti, kdy vysoké absence vedou k nižším výsledkům (ve srovnání se žáky bez absencí) o 35 bodů. V případě čtenářských dovedností jde o 29 bodů, v případě přírodovědných kompetencí o 27 bodů. Ve všech oblastech se prokázal silný vliv socio-ekonomického statusu studentů. Z modelu dále vyplývá že předškolní péče (2 a více let) má statisticky významný pozitivní efekt, a to zejména v případě matematické gramotnosti, kde je efekt velmi výrazný. Obecně shrnuto školní absence mají statisticky negativní vliv na školní prospěch při kontrole vlivu školy, socio-ekonomického zázemí žáků, vlivu předškolní péče, motivačních faktorů na straně studenta atd. Absence pak celkově vysvětlují přibližně 4-6 % výsledků žáků (s ohledem na typ kompetence) při kontrole všech výše uvedených faktorů.

V oblasti podpory mají významný podíl nestátní organizace. (<https://www.paqresearch.cz/post/souvislost-soci%C3%A1ln%C3%ADho-znev%C3%BDhodn%C4%9Bn%C3%AD-a-vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%ADch-probl%C3%A9m%C5%AF>, výzkumná zpráva, online, str. 9) Podrobněji se Legislativní tematice věnuje kapitola 1.4.1 této práce.

1.3. Vědecké poznatky o vlivu sociálního znevýhodnění na dítě

Dle sociologických poznatků lze doložit jak nárůst sociálních a ekonomických nerovností v populaci tak i vzdělanostní nerovnosti z nichž pramenící. (Matějů, Straková, 2006) Problematika vztahů mezi sociální realitou, jež souvisejí s edukací dětí vyrůstajících v sociálně odloučeném prostředí, nazývané obvykle sociální determinanty (faktory) vzdělávání byly předmětem zájmu českých pedagogů již počátkem 20. a 30. let minulého století, zejména v pracích brněnského sociologa I.A. Bláhy a jiných (Průcha, 2003) a trvají dodnes.

1.3.1. Vývoj výzkumu sociálně znevýhodněných dětí

Počátkem minulého století byla uveřejněna studie F. Housera s názvem Vydělečná práce školních dětí (1907), jež uvádí data z dotazníkového šetření ve školách. Z průzkumu vyplynulo, že žáci, kteří byli nuceni pracovat, museli opakovat některý ročník během školní docházky. Další významný sociolog a profesor Masarykovy univerzity v brně Arnošt Bláha (1879-1960) (Průcha, 2003, str. 287), jenž u nás založil obor, který nazýval *sociologická pedagogika* (později se ujal termín *sociologie výchovy* dodnes uplatňovaný) se zabýval vlivem sociálního prostředí žáka na utváření jeho vzdělávací dráhy. Bláha vypracoval díla jako *naoř. Dítě a prostředí* (1933) a významnější *Sociologii dětství* (1927). Bláha tak poukazoval na důvody vedoucí k prohlubování vzdělanostních rozdílů sociálně vyloučených dětí a jejich vrstevníků vyrůstajících v podnětnějším rodinném prostředí. V jeho již zmíněné nejvýznamnější monografii *Sociologie dětství* (1927, 4. vydání 1948) je uveřejněna typologie prostředí, ve kterých probíhá vývoj a vzdělávání jedince. Poté na tyto výzkumy a teorie nebylo navázáno a z politického tlaku se tato problematika vědecky nezkoumala, čímž na sociokulturní handicap nebyl brán zřetel. Až v 90. letech 20. století se realizovaly výzkumy a z nich fakta hovoří o tom, že rodinné prostředí má vliv na školní úspěšnost dětí. (Průcha, 2003, str. 287-289). Dalším zajímavým výzkumem této doby je výzkum brněnského psychologa J. Švancary (1986) jež podal důkaz o významnějším vlivu vzdělanostní úrovně rodičů (především vzdělání matky) na rozvoj dětské osobnosti, nežli vliv ekonomického statusu rodiny. Dle výzkumů, které

proběhly do roku 1989 lze považovat školní úspěšnost dítěte přímo závislou na prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a zároveň i na úrovni vzdělání rodičů, především pak matky. Na podstatě těchto výsledků je patrné že problémy sociálních nerovností ve vzdělávání reálně existovaly i v době, kdy oficiální teorie vládnoucí strany zastávala názor, že vzdělanost a sociální rozdíly ve společnosti jsou vyrovnané (Průcha, 2003, str. 287-289).

Na druhé straně se v západních zemích teorii a zkoumání sociálního znevýhodnění dětí ve vzdělávání věnovalo vícero pozornosti nežli v České republice. Jak uvádí Matějů a Straková (2006) teorie B. Bernsteina, profesora Pedagogického ústavu Londýnské univerzity pracuje s jádrem, že školní úspěšnost dítěte ovlivňuje sociokulturní prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a dále je to jazykový kód, jež má značné edukační důsledky. Rozlišit lze dvě rozdílné formy jednoho jazyka a to:

- **Rozvinutý jazykový kód**
- **Omezený jazykový kód**

Omezený jazykovým kódem označujeme kód charakteristický pro nižší sociální vrstvy, sloužící pro popis konkrétních situací a předmětů a převážně jako komunikační prostředek v rodinách, kde s dítětem rodiče příliš nerozmlouvají. Rozvinutý jazykový kód a současně i omezený jazykový kód se naučí děti ze střední a vyšší vrstvy sociální třídy kde se s dětmi diskutuje, rozebírají se jejich stanoviska. Tyto děti pak prospívají ve škole mnohem lépe nežli děti s méně rozvinutým, jazykovým kódem. Zde tedy vychází že jelikož je jazyk hlavním prostředkem edukace a socializace dítěte, závisí pak školní úspěšnost na sociálně kulturním zázemí, ze kterého dítě do školy přichází. Platností této teorie se zabýval český sociolog J. Alan a popsal jádro teorie tak že *„Vzhledem k tomu, že převážná část výchovy a vzdělávání ve škole má verbální charakter, že tedy probíhá hlavně na jazykové bázi, a také vzhledem k tomu, že informační kapacita pedagogické komunikace (jako základ vzdělávání, učení) je podmiňována jazykovou kompetencí žáka, může se stát rozdílná sociálně podmíněná úroveň jazykového repertoáru žáka významným zdrojem školního úspěchu nebo neúspěchu a determinantou jeho vzdělávacích šancí“* (in Průcha, 2009, Alan, 1974, str. 70-71)

V současné době se u nás objevuje problematika sociálních nerovností ve vzdělávání v pracích autorů zabývajících se sociologií výchovy či sociologií mládeže (B. Kraus a spolupracovníci, M. Rabušicová, R. Havlík, P. Sak a další). Aktuálně v knize R. Havlíka aj. Koti (2002) Sociologie výchovy a školy. Nelze říci že tato problematika je pohledem vědy zcela neznámá, avšak hlubší zájem českých pedagogů není věnován tomu, co dodnes v dané oblasti vyvstává jako společensky naléhavá záležitost. (Průcha, 2002) Dle Průchy nepanuje v této problematice názorová shoda, ale naopak existují v ní zásadní rozpory založené na odlišných ideologických

orientacích, což se zřetelně projevuje i v české republice. (Průcha 2002) Další podkapitola práce se proto věnuje současným nálezům empirického výzkumu české společnosti v působení sociálních rozdílů ve vzdělávání.

1.3.2 Současné poznatky o vlivu znevýhodnění na dítě

Dítě se pohybuje v určitém prostředí, které na něj neustále působí, převážně tím dochází k nepřetržitému učení, jedná se o sociální učení. Socializace je proces, ve kterém se dítě utváří a rozvíjí ve společensky a kulturně zakotvenou osobnost. Toto ukotvení probíhá v určitém prostředí. Tímto prostředím je především rodina, škola, dále například vrstevnická skupina. Mezi těmito skupinami a dítětem probíhá sociální interakce prostřednictvím sociální komunikace, která je její důležitou součástí. Pomocí mimoslovního a později i slovního projevu dítě komunikuje s okolím, vyjadřuje své city i potřeby. V sociální interakci a komunikaci se formují důležité znaky osobnosti. Důležitým momentem v sociální interakci a komunikaci je sociální percepce, tedy vnímání a poznávání druhých. Ve většině případů probíhá nevědomě. Aby sociální interakce probíhala v dostatečné kvalitě, musí mít jedinec dostatek podpory a stimulace v bezprostředním okolí.

V každém socializačním prostředí na jedince působí mechanismy, jejichž vliv se prolíná a vzájemně posiluje. Mechanizmy socializace jsou:

- Sociální posilování
- Nápodoba a identifikace
- Interiorizace a exteriorizace
- Slovní poučování
- Vzory a ideál

To, co tedy souhrnně vytváří charakter dítěte je socializační prostředí kde dítě vyrůstá a mechanismy které na něj působí. Dítě se tedy řídí spíše tím, jak se chová dospělý, nežli co říká. *„Identifikací dochází k hlubším změnám osobnosti, jelikož ovlivňuje utváření rysů osobnosti, postojem hodnotám zvláště etické čili v souhrnu ovlivňuje utváření charakteru“* (Hadj-Mousssová, 2003, str. 18)

Sociokulturním znevýhodněním v souvislosti s výsledky školního vzdělávání dětí se v České republice zabývají více sociologové nežli pedagogové. Jak uvádí Průcha (Průcha, 2003) závěry z některých výzkumů sociologie ukazují:

- ✓ Vzdělanostní úroveň rodičů výrazně ovlivňuje vzdělanostní úspěchy dítěte.
- ✓ Existuje spojitost mezi rodinným prostředím a edukační dráhou dítěte.

- ✓ Vliv na prospěch ve škole má i socioekonomický status rodiny (např. méně knih, kulturních zájmů apod.).

Dle Jerhotové (1970) souvisí s prospěchem dítěte i další faktory jako:

- ✓ Počet dětí v rodině (prospěch žáků se zhoršuje s počtem čtyři a více dětí v rodině).
- ✓ Doba návratu rodičů z práce a pracovní doba rodičů na směny (zvláště návrat rodičů až po 18. hodině a práce v různých směnách má na děti negativní vliv).

Výzkum Knausové (in Průcha 2003) prokazuje že používaný jazyk má vliv na školní úspěšnost dítěte a není podle této teorie primárně ovlivněn vlastní inteligencí, avšak prostředím, v němž dítě vyrůstá, Knausová tak poukázala na rozdíly v jazykových u 12 ti letých dětí, jejichž matky dosáhly nízkého vzdělanostního stupně anebo naopak, u dětí matek, jež mají vyšší vzdělání. Přínosná zjištění k této problematice lze nalézt i ve studiích Rabušicové (1996, 2002) která se ve svých výzkumech zabývala vzdělanostními nerovnostmi a prokázala jistou spojitost jak mezi dosaženou gramotností rodičů a vzdělávací drahou jejich dětí tak i mezi vlivem rodinného zázemí a školní úspěšností dítěte. Přestože v České republice neexistuje takové množství empirických výzkumů jako v západních zemích, můžeme i tak hovořit o zajímavých zjištěních která tyto výzkumy přinesly. Souhrnem lze říci že nejvýraznějším faktorem, působícím na celoživotní vzdělanostní ambice dítěte je úroveň rodinného prostředí. Dítě přichází na svět s vrozenými schopnostmi, které se však v podnětném prostředí dále rozvíjí a utváří. Rodina je tím, kdo toto zázemí a podmínky utváří, a to pro celkový rozvoj osobnosti dítěte. Pokud děti nemají vhodné podmínky pro tento rozvoj pak o takových dětech hovoříme jako o dětech ze znevýhodněného prostředí.

Dle nejnovějšího výzkumu společnosti PAQ Research, který je zaměřen na souvislost sociálního znevýhodnění a vzdělávacích problémů patří Česká republika mezi země, pro něž je typický silný vliv socio-ekonomického statusu na vzdělávací šance a vzdělanostní mobilitu. Např. rozvodovost má velmi malou souvislost s většinou sociálních i vzdělávacích problémů. Velmi úzkou souvislost má oproti tomu nezaměstnanost, bytová nouze a exekuce. Z pohledu další analýzy vzdělávací problémy úzce souvisejí s exekucemi a bytovou nouzí. Nízké vzdělání rodičů pak poměrně souvisí s neprospíváním a nedokončeným vzděláním, avšak méně s absencemi. Výrazně méně mají vzdělávací problémy souvislost s nezaměstnaností a rozvodovostí. To ukazuje že ne všechny sociální problémy jsou stejně důležité a naznačuje že pro vzdělávací výsledky jsou důležitější problémy spojené s chudobou a bydlením. (<https://www.paqresearch.cz/post/souvislost-soci%C3%A1ln%C3%ADho-znev%C3%BDhodn%C4%9Bn%C3%AD-a-vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%ADch-probl%C3%A9m%C5%AF>, výzkumná zpráva, online, str. 16) Vztah vzdělávacích problémů

a destabilizující chudoby je výrazný. Vztah vzdělávacích problémů a socioekonomického znevýhodnění je také relativně silný, ale slabší než v případě destabilizující chudoby. To značí že pro vzdělávací výsledky dětí je speciálně důležitá destabilizující chudoba – bytová nouze a exekuce rodičů. To podporuje řadu studií zmíněných v předešlých částech práce (Cuhna a Heckman, 2008, Almond et al., 2018, In Průcha, 2003) Nízké vzdělání rodičů a nezaměstnanost jsou také důležitými faktory ale o něco méně významnými. (<https://www.paqresearch.cz/post/souvislost-soci%C3%A1ln%C3%ADho-znev%C3%BDhodn%C4%9Bn%C3%AD-a-vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%ADch-probl%C3%A9m%C5%AF>, výzkumná zpráva, online, str. 28)

Další kapitoly této práce se soustřeďují na pomoci právě těmto sociálně znevýhodněným a dětem a možnosti překonávání tohoto hendikepu pomocí individuální podpory dobrovolnickou činností. Studie ukazují že nejvyšší návratnost mají investice v nízkém věku dítěte do předškolních programů (Heckman a kol., 2010, in Průcha 2003) Větší zapojení znevýhodněných rodin do předškolního vzdělávání nejen od 5 ti let dítěte, by mohlo pomoci více vyrovnat startovní čáru mezi běžnými dětmi a dětmi ze sociálně znevýhodněných rodin. Pomoci v oblasti sociální a vzdělávací by pak mohly pomáhající profese, které mají kontakt s rodinou i se školou. standardní cesta by pak byla skrze posílení terénní práce v obcích, v menší míře pak pozice sociálního pedagoga. Snižování rozdílů mezi školami také brání vysoká míra decentralizace, tedy autonomie škol. Centrální instituce tak mají velmi omezené nástrojem jak na opatření plošně i cíleně implementovat. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dle PAQ plánuje zavedení středního článku podpory (HSVP 2030+) který by měl posílit centrální podporu školám. (<https://www.paqresearch.cz/post/souvislost-soci%C3%A1ln%C3%ADho-znev%C3%BDhodn%C4%9Bn%C3%AD-a-vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%ADch-probl%C3%A9m%C5%AF>, výzkumná zpráva, online, str. 28)

„Vzdělání je základní stratifikační kritérium současné české společnosti, které na sebe váže rozdílné životní výsledky a promítá se do individuálních životů. Tím se čeká společnost stává do jisté míry nejen přehlednější, ale lze v ní na základě tohoto principu také identifikovat skupiny, které v soutěžích o ekonomické a sociální zdroje prohrávají.“ Uzavírá Katrňák (Katrňák, Hamplová, 2008, str. 187) Snížení neúspěchu ve vzdělávání se vyplatí jak společnosti, tak i jednotlivci. Přispívá k hospodářskému růstu a rozvoji společnosti. Podle zprávy OECD Rovnost a kvalita ve vzdělávání: Podpora znevýhodněných žáků a škol (Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantage Students and Schools) jež byla na podzim roku 2012 v ČR

zveřejněna obecně platí, že systémy, které si vedou nejlépe jsou ty, kteří dokáží propojit rovnost ve vzdělávání s kvalitou. Tento program uvádí 5 doporučení:

2. Odstranit opakování ročníků.
3. Vyhnout se předčasnému rozdělování žáků do různých vzdělávacích směrů a posunout výběr školy až na úroveň vyššího středního vzdělávání.
4. Řídit výběr školy, tak aby se předešlo segregaci a zvyšování nerovností ve vzdělávání,
5. Zajistit, aby strategie financování reagovaly na potřeby žáků a škol.
6. Koncipovat rovnocenné vzdělávací směry vyššího vzdělávání tak, aby žáci střední vzdělání dokončili.

Dále pomoci znevýhodněným školám a žákům ke zlepšení tím, že:

1. Posílit a podpořit vedení škol.
2. Stimulovat ve školách atmosféru vzájemné podpory a vytvářet prostředí povzbuzující vzdělávání.
3. Přilákat a podporovat a udržet si vysoce kvalitní učitele.
4. Zabezpečit efektivní strategie vzdělávání ve třídách.
5. Stanovit priority propojení školy s rodiči a celou místní komunitou.

(Straková, 2012, OECD, online)

Poslední bod se vztahuje a zabezpečení posílení vazeb znevýhodněných dětí rodičů a škol a místních komunit a zdokonalení komunikační strategie, které by úsilí školy a rodičů sjednotilo. Ty efektivnější strategie jsou přesně zaměřeny na rodiče, které obtížně dostihnou a identifikují a povzbuzují jedince ze stejných komunit, aby se žákům více věnovali. (Tamtéž, 2012)

1.4. Druhy pomoci sociálně znevýhodněným dětem

Obecně lze uvést základní formy doučování rozšířené zejména v zahraničí – individuální forma doučování a organizované skupinové doučování. Zajímavý je také rozbor výsledků PISA z roku 2003, podle kterého se prokázala určitá spojitost mezi individuální formou doučování a nápravou školní neúspěšnosti. Skupinové doučování je vyhledáváno jak z důvodu nápravy, tak i nadstavby. Pro účely této práce rozšířím původní škálu forem doučování (individuální doučování soukromým učitelem, doučování v malých skupinách, kurzy větších skupin a on-line doučování) o způsoby doučování dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, mezi které se řadí individuální doučování v rodinách a skupinové doučování.

1.4.1. Legislativa

Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami definuje §16, odst. 9 Školského zákona, a představuje skupiny žáků (dětí, studenti) se speciálními vzdělávacími potřebami – žáci se zdravotním postižením, žáci se zdravotním znevýhodněním a žáci se sociálním znevýhodněním. S ohledem na zaměření se předkládaná práce věnuje oblasti sociálně znevýhodněného žáka, kde je Školským zákonem sociální znevýhodnění definováno takto:

- Rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
- Nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo,
- Postavení azylanta a účastníka, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního předpisu.

Dále je zde deklarováno právo pro všechny skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami platí:

- Právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.

Mimo individuální vzdělávací plán, který se řídí pravidly, jež jsou uvedena v prováděcím předpise (vyhl. č. 73/2005 Sb.) není v současné chvíli žádný další nástroj, jež by konkrétně uváděl podpůrná opatření pro dosažení zajištění potřebných podmínek pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Záleží tedy na vedení dané školy a jednotlivých učitelích, jaká další podpůrná opatření vytvoří.

Ustanovení odstavce 9 umožňuje řediteli školského zařízení zřídit ve třídě kde se žák vzdělává funkci asistenta pedagoga. Musí však písemně požádat příslušný krajský úřad, který musí funkci asistenta schválit.

Dále pak vyhláška č. 147/2011 a platná ustanovení vyhlášky č. 73/2005 Sb. Specifikuje skupiny žáků se sociálním znevýhodněním uvedené v § 16 odst. 4 písm. a) školského zákona – rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy. Vyhláška definuje žáka se sociálním znevýhodněním jako žáka z prostředí, ve kterém se mu nedostává potřebná podpora k řádnému průběhu vzdělávání včetně spolupráce zákonných zástupců se školou a žáka, který je znevýhodněn nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. Novela vyhlášky obsahuje vyrovnávací opatření zaměřená na prevenci školního neúspěchu žáků se sociálním znevýhodněním. Tato vyrovnávací opatření zahrnují:

- Využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků.
- Poskytování individuální podpory v rámci výuky a příprav na výuku.
- Využívání poradenských služeb školy a školských poradenských zařízení.
- Individuální vzdělávací plán.
- Služby asistenta pedagoga.

Legislativně lze sociální znevýhodnění ukotvit. Dalším dokumentem v této oblasti je Rámcový vzdělávací program pro Základní vzdělávání a věnuje určitý prostor pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Je zaměřen hlavně na děti pocházející z kulturně a jazykově odlišného prostředí (etnika, imigranti). V současné době došlo k vydání nového úplného znění ze dne 26.6.2020, které bude nabývat na účinnosti ke dni 1.10.2020, nebude-li stanoveno jinak. (<https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-11-7-2020>, online)

1.4.2. Aktivity podporující funkci rodiny

Rodina by měla být podporou, ale mnohdy se může stát i zdrojem zátěže pro její členy. V těchto případech je potřeba rodinu podpořit, aby se stala bezpečným místem pro správný funkční vývoj dětí. Způsobů, jak podpořit správné fungování rodiny je několikero. Níže jsou popsány nejznámější služby a způsoby, které jsou využívány nejčastěji.

1. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – jsou terénní, popřípadě ambulantní služby, poskytující v přirozeném prostředí klientů. Jsou vhodné zejména pro rodiny s dětmi, kterých vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizově sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami překonat a u kterých hrozí rizika ohrožení jejich dalšího vývoje. Tyto služby charakterizuje zejména časová náročnost. Je zde důležité, aby pracovník získal důvěru členů rodiny a až poté s nimi začal pracovat na zlepšení jejich situace. Spolupráce zpravidla trvá půl roku, někdy i více. Pracovník rodinu učí rodičovským kompetencím, zlepšení života dítěte, úspěšnost dítěte ve vzdělávání, hospodaření rodiny, prevenci zadlužení a ztráty bydlení a dalším činnostem, které směřují ke zlepšení celkového stavu rodiny. Sociálně aktivizační služby tak provádí sama obec nebo neziskové organizace. (<https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/rodina-a-socialne-pravni-ochrana-ditete/>, online)

2. Programy intervenční péče orientované na rodinu – lze je označit jako terapeutické programy vycházející z potřeb rodiny. Mapují oblast rodinných vztahů, nepřiměřeného vnímání dětí ze strany rodičů i schopnosti rodičů podněcovat dítě a účinně uplatňovat disciplínu. Věnují se taktéž problematice zvládnutí stresu ze strany rodičů, který by se neměl odrazit na rodině a

přiměřeném reagování na potřeby dítěte. Mnohdy jsou programy ale zaměřeny i na problémy týkající se gramotnosti rodiny, zásad zdravého životního stylu, hygieny, zejména u dětí, hledání zaměstnání apod. Programy mohou být poskytovány jak v domácím prostředí, tak i v institucích, kam rodina pravidelně dochází (Matoušek, 2010, str. 27-37)

3. Ranná péče – je terénní, popřípadě ambulantní službou poskytující rodičům a jejich dětem do věku 7 let, které jsou postižené či vývojově ohrožené v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je poskytována bezplatně a nabízí základní funkce (výchovná, vzdělávací, a aktivizační činnosti, zprostředkovává kontakt se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. (https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/asz_metodika_prace-s-rodinami-v-svl_final-pdf/, online)

4. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením ve věku od 6-26 let. Tato služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži jenž jsou ohroženi sociálně-patologickými jevy či mají vyhraněný životní styl mimo většinovou společnost. Služba se snaží vytvořit cestu k pozitivnímu ovlivnění života dětí, mládeže a dospělých, kteří stojí na počátku své samostatné životní cesty. (https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/asz_metodika_prace-s-rodinami-v-svl_final-pdf/, online)

5. Preventivní programy – jsou zaměřené na dospělé osoby, které se prozatím nedopustily špatného zacházení s dítětem (primární prevence), ale je u nich vysoké riziko pravděpodobnosti špatného zacházení s dítětem (sekundární prevence). Preventivní programy jsou zejména zaměřeny na hlavní faktory, které předpokládají špatné zacházení. Mezi tyto faktory řadíme: osobnostní výbavu rodičů, výchovné strategie, ekonomické a materiální podmínky života rodiny, podpůrné sítě rodiny, dostupnost sociálních a zdravotnických služeb. Cílovou skupinou preventivních programů nejsou jen rodiče, ale i lékaři, učitelé, sociální pracovníci apod., kteří se během své práce mohou dostat do kontaktu s rodinou s příznaky dysfunkce. K cílové skupině patří také děti, které by měli vědět, jaká je přijatelná hranice vhodného a nevhodného chování ze strany rodičů a měly by být poučeny o tom, co dělat, pokud rodič tuto hranici překročí. Výjimečně se do cílové skupiny také řadí nezletilé matky a matky, které byly osloveny v nemocnici agenturou poskytující pomoc v péči o dítě, Odlišným typem od individuálních programů jsou skupinové programy pro rodiče v náročné životní situaci, nebo s čerstvě narozeným dítětem (Matoušek, 2010, str. 27-37)

2. Dobrovolnictví

V této kapitole se práce věnuje definici dobrovolnictví a dobrovolníka a jakým způsobem lze tuto činnost provádět, a to se zaměřením na území České republiky. Vymenuje hlavní oblasti dobrovolnické činnosti.

2.1. Definice dobrovolnictví a dobrovolníka

Nejprve je třeba definovat, kdo je to dobrovolník. *„Pohled na dobrovolnictví je v České republice značně zkreslený. Mnoho lidí si pod pojmem představuje fanatického církevního či ekologického aktivistu, což pramení z víry, že dělat něco dobrovolně, tedy zadarmo musí pramenit z ideologického přesvědčení. Případně má ještě dobrovolnictví negativně spojeno s povinnými dobrovolnickými brigádami za socialismu.“* (Tošner, Sozanská, 2006, str. 50)

Podle Tošnera je *„dobrovolník člověk, který bez nárok na finanční odměnu poskytuje svůj čas, energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.“* (tamtéž, str. 35)

Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě) ze dne 24. dubna 2002 pak definuje *„dobrovolníka jako fyzickou osobu, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. Tato osoba musí být starší 15ti let, jestliže vykonává dobrovolnickou službu na území České republiky, nebo starší 18ti let při službě v zahraničí.“* (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>, online) Minimální věk dobrovolníků se však liší podle typu organizace či druhu dobrovolné činnosti.

Samotná *„dobrovolnická činnost se pak nazývá dobrovolnictvím, což je svobodně zvolená činnost, konaná ve prospěch druhých bez nároku na odměnu“* (http://nicm.cz/files/Brozura_Dobrovolnictvi.pdf, online) Tato definice je poměrně široká a její znaky naplňuje například pomoc v rodině, příbuzenstvu či sousedská výpomoc. *„Pro tyto druhy dobrovolné činnosti se však používá termín občanská výpomoc. Ta je od nepaměti součástí lidské společnosti. V České republice se rozvíjela za socialismu jako systém vzájemných protislужeb. Šlo o půjčování náradí, automobilů apod. mezi sousedy.“* (tamtéž) Zákon č. 198/2002 Sb. ji vymezuje jako *„a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase. b) pomoc při přírodních,*

ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a) nebo c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.“ (Zákon č. 198/2002 Sb.)

„Dobrovolná činnost v rámci nějaké komunity vytvořené v obci se pak nazývá dobrovolnictví vzájemně prospěšné.“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 36) Typické příklady tohoto druhu činnosti jsou například Sbor dobrovolných hasičů, Junák, Sokol.

Bakalářská práce se věnuje jinému druhu dobrovolnictví a to tzv. **dobrovolnictví veřejně prospěšnému**. *„S předchozími typy má řadu společných znaků a liší se však zejména tím, že role dobrovolníka je jasně vymezena, jsou upraveny vztahy mezi dobrovolníkem a příjemcem dobrovolné činnosti, kontakt mezi dobrovolníkem a příjemcem zprostředkovává třetí osoba, většinou nějaká organizace, a je řízena dohodnutými podmínkami dobrovolné pomoci tak, aby se na ni mohl příjemce v dohodnutém rámci spolehnout“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 36)*

V základní terminologii rozlišujeme dva pojmy, a to **„dobrovolná organizace a dobrovolnická organizace**. *Dobrovolné organizace jsou takové organizace, jejichž činnost je postavena na dobrovolnících. Dobrovolnická organizace je potom ta, která se zabývá převážně organizací dobrovolné činnosti“ (Tamtéž, str. 37)* Patří mezi ně například dobrovolnická centra, která zprostředkovávají dobrovolníky dalším neziskovým organizacím pro konkrétní projekty. Současně však i tato centra často realizují vlastní dobrovolnické projekty.

Dobrovolné aktivity lze rozdělit dle zákona v ČR do 3 oblastí:

1. Dobrovolnictví v rámci Zákona o dobrovolnické službě.
2. Evropská dobrovolná služba (dále jen "EDS").
3. Dobrovolné aktivity vykonávané v rámci činnosti nestátních neziskových organizací.

1. Dnem 1.1.2003 vstoupil v České republice v platnost Zákon o dobrovolnické službě. Na základě tohoto zákona je nestátním neziskovým organizacím, které o to požádají, udělována akreditace pro vykonávání dobrovolných činností. Pro její získání musí organizace splnit zákonem předepsané podmínky dle §146 občanského zákoníku, zejména prokázat standardní úroveň organizačního a právního zajištění výkonu dobrovolnické služby (profesionální management dobrovolnictví, uzavření smluv o výkonu dobrovolnické činnosti s dobrovolníky, pojištění dobrovolníků, obecná i praktická příprava dobrovolníků, zajištění stravování,

ubytování a případných cestovních náhrad atd.) Organizace, které dle §6 zákona o dobrovolnické službě získaly akreditaci na svůj projekt, mohou obdržet státní dotaci na platbu pojistného dobrovolníků a na část výdajů spojených s evidencí dobrovolníků, přípravou dobrovolníků pro výkon dobrovolnické služby a se zajišťováním samotného výkonu dobrovolnické služby. O udělení akreditace a přidělení státních dotací rozhoduje Ministerstvo vnitra na základě návrhu akreditační komise, ve které jsou zastoupeny další rezorty (MŠMT, MZV, MPSV, MK, MF, MŽP, MZ, MV a Rady vlády pro nestátní neziskové organizace. (Zákon o dobrovolnické činnosti, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198#cast1>, online)

V roce 2004 se v rámci Zákona o dobrovolnické službě ministerstvo vnitra soustředilo zejména na informování o možnostech uplatnění, které se dobrovolníkům (resp. neziskovým organizacím vysílajícím i přijímajícím dobrovolníky) nabízejí. Spolupracovalo při tom s Národním dobrovolnickým centrem Hestia a s krajskými úřady. Ve spolupráci s ministerstvem práce a sociálních věcí byly úřady práce metodicky vedeny k tomu, aby spolupracovaly s nestátními neziskovými organizacemi při zahajování dobrovolnických programů nezaměstnaných, zejména mladých absolventů. Navázání spolupráce s úřady práce bylo motivováno hrozbou, že tato skupina mladých dobrovolníků bude mít ztížené možnosti výkonu dobrovolnické služby. Úřady práce zpočátku dokonce přikračovaly k vyřazování těchto osob z evidence nezaměstnaných a problematizovaly vydávání podpor v nezaměstnanosti, zejména v případech, kdy dobrovolníkům podle Zákona o dobrovolnické službě náležely náhrady za cestovné a stravné, apod. Nejvíce se rozvíjely následující akreditované činnosti s vysokým podílem mladých lidí mezi vysílanými dobrovolníky (posuzováno podle míry zájmu o akreditace a úspěšnosti při podávání žádostí o dotace): program "Pět P" - individuální pomoc rizikovým dětem a mládeži, program "Dobrovolníci v nemocnicích", různé typy programů zaměřených na podporu integrace dětí a osob s postižením (jak v rodinách těchto dětí, tak ve stacionářích, dětských domovech, centrech ranné péče apod.)

2. EDS „*dává možnost organizacím přijmout mezi sebe dobrovolníka z některé z evropských zemí, který ji může přinést interkulturní rozměr, nové nápady nebo přispět k rozšíření obzoru celé komunity.*“ (<https://www.eurodesk.cz/erasmus/erasmus-mladez/evropska-dobrovolna-sluzba>, online)
3. Neméně významné postavení v České republice má v oblasti dobrovolné činnosti mladých lidí uskutečňovaná v rámci činnosti nestátních neziskových organizací zastřešující organizace nestátních neziskových organizací dětí a mládeže je v České republice **Česká**

rada dětí a mládeže, která v současné době sdružuje 97 členských organizací (mezi nimi většinu celostátních organizací dětí a mládeže), cca 200 000 individuálních členů. (<http://crdm.cz/>, online). Dalším důležitým segmentem je Koalice dobrovolnických iniciativ, jež je prezentována Národním dobrovolnickým centrem Hestia, a klade si za cíl sdružovat organizace nabízející dobrovolnou činnost. Seznam všech akreditovaných projektů vysílajících organizací v oblasti dobrovolnické služby je v příloze č. 1 kapitoly 2.6. této práce. Činnost těchto organizací zaměřená výhradně na dobrovolnictví v oblasti pomoci dětem a mládeži (např. LATA, SADBA,) je spíše v menšině oproti jiným oblastem. (<http://www.nicm.cz/dobrovolnictvi-adresar-organizaci>, online) Znáмым projektem v oblasti pomoci a podpory dětí a mládeže ve věku od 6-15leté, které to mají jakýmkoliv způsobem v životě složitější, než jejich vrstevníci je **Program Pět P**. Byl založen s pověřením k sociálně právní ochraně dětí a staví na kamarádském vztahu dítěte s dospělým dobrovolníkem. Nabízí pomoc dětem, které si například hledají obtížně kamarády právě díky svým zdravotním, rodinným, výchovným, sociálním či jiným znevýhodněním. Projekt byl má pověřením Magistrátu hl. města Prahy k výkonu sociálně právní ochrany dětí a je akreditovaný. (<https://www.hest.cz/cz/co-delame/program-pet-p>, online)

2.2. Typy dobrovolné činnosti

Dobrovolná činnost se liší podle různých kritérií do několika typů. Z hlediska historie lze rozlišit dobrovolnictví na dva modely tzv. komunitní (evropský) model a manažerský (americký) model.

Komunitní model – je vývojově starší a vychází z předpokladu, že se skupina lidí scházela na základě zájmů v nějakém přirozeném společenství, například církve, sportovní klub. T těchto komunit se někdy vyvinuly profesionální dobrovolné či dobrovolnické organizace, které mají většinou úzkou sféru působnosti (např. určitá věková či sociální skupina a nadále fungují hlavně na bázi přátelských vztahů.

Manažerský model – funguje na opačné bázi profesionálních dobrovolnických center, které vyhledávají občany se zájmem o dobrovolnou činnost a nabízejí jim široké možnosti uplatnění v různých sférách.

V České republice fungují modely oba ale lze říci, že komunitní se soustřeďuje na menší města a vesnice, přičemž manažersky vedená dobrovolnická centra sídlí především ve větších městech. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 38)

Podle dobrovolnické příručky dělíme typy na:

Formální dobrovolnictví – tento typ je zaštitěn organizací nebo institucí a jeho podoba je většinou upravena i písemnou smlouvou. Je mnohem jasněji vymezeno než neformální a většinou je také míněno, když se mluví o dobrovolnictví obecně.

Neformální dobrovolnictví – jakákoliv pomoc poskytnutá z vlastní vůle a bez nároku na mzdu. Například sousedská výpomoc.

Dobrovolnická služba – mezi dobrovolnými činnostmi má specifické postavení a je definována zákonem o dobrovolnické službě a vztahují se na ni výhody a úlevy poskytované státem. (Příručka Dobrovolnictví, Nímc, online, str. 6.)

Z hlediska cesty lze rozdělit dobrovolnictví **zdola nahoru** a **zvenčí dovnitř**.

Při vzniku **zvenčí dovnitř** stojí u zrodu organizace malá neformální skupina, která postupně dozrává k organizované neziskové organizaci. Tímto způsobem vznikala v ČR řada občanských sdružení, účelových církevních organizací či obecně prospěšných společností. Občanské sdružení na takto přátelském základě často dobře fungují, ale někdy může být problém přistoupit na profesionálně organizovanou činnost, která je bezesporu potřeba.

Jinak strukturované je dobrovolnictví **zvenčí dovnitř**, na jehož počátku stála profesionálně řízená organizace, která se rozhodla spolupracovat s dobrovolníky. Takto to může fungovat například v nemocnicích, školách, domovech pro seniory, dětských domovech apod. Problémem se mohou stát vztahy mezi dobrovolníky profesionály. Profesionální zaměstnanci mohou mít pocit, že jim dobrovolníci berou práci či se jim snaží nahlížet do práce a případně kritizovat, hodnotit či donášet. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 38)

Dalším členěním je dle **role, kterou dobrovolník hraje v organizaci**. Dělíme ji na 3 typy organizací a to:

- Organizace na dobrovolnících zcela závislá.
- Organizace kde dobrovolníci doplňují práci placených zaměstnanců.
- Organizace jejichž chod je na dobrovolnících zcela nezávislý, jejichž služby však dobrovolník pouze zkvalitňuje.

Například u prvního typu se může jednat o různá ekologická hnutí a iniciativy, zajišťování dobrovolné pomoci při humanitárních akcích či pro některá občanská sdružení a jejich projekty, kde dobrovolník naplňuje cíle projektu. Profesionální zaměstnanci slouží pak jako koordinátoři dobrovolníků.

U druhého typu bývá nejčastější využití pomoci u zdravotnických nebo sociálních zařízeních. Dobrovolníci pomáhají například se získáváním finančních prostředků, zajišťují úklidové práce, obsluhují recepci v daném zařízení, pomáhají s účetnictvím či marketingovou

propagací atd. Pro organizaci tedy znamenají výrazné snížení nákladů na služby, protože jejich práci by jinak vykonávali placení zaměstnanci.

Třetí typ je využívám především v nemocnicích či školách apod. Dobrovolníci se často starají o naplnění volného času klientů. Chodí například s klienty na procházky, vedou výtvarné či jazykové kroužky, předčítají literaturu. Ačkoliv by organizace jako taková mohla bez dobrovolníků existovat, přesto jsou důležitou součástí dané organizace a zkvalitňují tak nabídku jejich služeb. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 38)

Dělení, které je dělením posledním je dle hlediska časového vymezení. Odlišuje se tím, jak dlouho dobrovolník svou činnost vykonává. Opět rozlišujeme tři typy:

Dobrovolné zapojení do jednorázových akcí – dobrovolníci se účastní různých akcí, kampaní, sbírek apod. kde pomáhají s organizací akce, vybírají finance atd. Této formy pomáhají ti lidé, kteří se z časové tísně nemohou zúčastnit dlouhodobých dobrovolných aktivit, ale přesto rádi pomáhají.

Dlouhodobá dobrovolná pomoc – v tomto případě se jedná většinou o nějaký delší závazek dobrovolníka, který bývá upraven formálními smlouvami. Dobrovolník se k dané činnosti zavazuje většinou na určitou dobu a na množství hodin.

Dobrovolná služba – má některé znaky shodné s předcházejícím typem (dlouhodobost) a je většinou chápána jako činnost dobrovolníka v zahraničích. Tento typ činnosti již musí být profesionálně organizován, organizace věnuje značný čas přípravě dobrovolníka, sjednávají se smlouvy, pojištění, organizace platí náklady na cesty apod.

2.3. Oblasti dobrovolné činnosti

V předchozí kapitole jsou uvedeny příklady některých organizací, kde mohou dobrovolníci působit. Jedná se však o různé nestátní neziskové organizace – občanská sdružení, účelová zařízení církví a obecně prospěšné společnosti. Na dobrovolném základě pracuje také řada nadací, nadačních fondů a na oblasti ve kterých dané organizace pracují se podíváme detailněji níže.

Sociální a zdravotní oblast – zabývá se pomocí osobám se zdravotním postižením, seniorům, lidem drogově či jinak závislým anebo dětem z dětských domovů či jinak sociálně znevýhodněným. K nejnámějším organizacím využívajícím dobrovolníky ve své práci řadíme např. Česká katolická charita, Diakonie, FOKUS, POV – Pražská organizace vozíčkářů, zařízení pro seniory je celá řada jako např. Sue Ryder Foundation, Naděje, Společnost DUHA, Život 90, Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové, Nadace nová škola, Fond ohrožených dětí,

o.s., Jahoda, o.s., Ratolest v Brně, APA VČAS (pořádající sportovní aktivity pro zdravotně postižené občany.)

Oblast humanitární pomoci – například pomoc při záplavách nebo jiných přírodních katastrofách, sem řadíme organizace typu ADRA, Člověk v Tísni – Společnost při České televizi či Česká katolická charita.

Pomoc při ochraně lidských práv – například uprchlíků, obětí trestných a násilných činů znevýhodněných skupin, i jednotlivců, ale taktéž běžných občanů. Patří se Český helsinský výbor, HOST – Hnutí za občanskou svobodu a toleranci, síť občanských poraden, Amnesty International či Bílý kruh bezpečí. Zde působí stovky dobrovolníků, z nichž řada jsou odborníci s vysokým profesionálním kreditem a specializací.

Ekologie a pomoc při ochraně přírody – zde se může realizovat například obnova lesa, péče o zachování čistoty krajiny a měst. Patří sem Hnutí DUHA, ARNIKA, Děti Země, Greenpeace, NESEHnutí, Pražské a Jihočeské matky, Český svaz ochránců přírody, Hnutí Brontosaurus, Agentura GAIA, STUŽ – Společnost pro trvale udržitelný život, Tereza. Mnoho sdružení se zabývá problematikou na regionální úrovni.

Oblast kulturní – pomoc při obnově a rekonstrukci hradu, zámku nebo kostela, pořádání festivalů, Např. Kampanila je občanské sdružení pro záchranu architektonických památek v severních Čechách, Sdružení pro ochranu kulturního dědictví – hradu Zlenice, Nadační fond na opravu Kosteleckého kostela na Hané, Sdružení pro záchranu a využití historických objektů Castellum, Linhartova nadace Praha, Občanské sdružení Vaňkovka v Brně a Centrum CESTA v Táboře.

Oblast volného času, vzdělávání a sportu – v této oblasti je možné pomáhat v různých pohybově zaměřených oddílech. Zde lze najít uplatnění na pozici vedoucí kroužků dětského oddílu, při doučování nebo jako vedoucí na letních táborech. Na činnosti v těchto oblastech se podílejí dětské a mládežnické organizace jakými jsou např. Junák – svaz skautů a skautek ČR, pionýr, YMCA a další. (www.dobrovolnik.cz, Praktický rádce pro zájemce o dobrovolnickou službu, online)

Nové směry v dobrovolnictví

Firemní dobrovolnictví (Corporate Volunteering), který je velmi rozšířen a oblíben v západních zemích se v české republice realizuje obtížně. První kroky nalzáme ve firmách v ČR, jež mají zahraničního vlastníka či partnera a tomu odpovídající filozofii firmy. Jedná se například o jednorázové akce zaměstnanců, kteří jeden den v roce pomáhají ve vybrané neziskové organizaci. Celkový přehled firem praktikujících dobrovolnictví není znám, ale dle

informací z mediálního prostoru lze dohledat že se jedná o firmy jako, T-Mobile, Vodafone, O2 Česká spořitelna, Ernst&Young.

Virtuální dobrovolnictví – je pojem známý a rozšířený především v rozvinutých zemích, ale s postupující oblibou a působností internetu jistě najde svoje místo i v našich zeměpisných šířkách. Jedná se o pomoc poskytovanou prostřednictvím internetu, zejména v oblasti poradenství, legislativy, účetnictví, překladatelství a samozřejmě služeb spojených s internetem. Dobrovolníci tak nemusejí ani opustit místo kde se nacházejí, aby pomohli neziskovým organizacím, které by si jinak podobnou službu dovolit nemohly. (Tamtéž, online)

2.4. Motivace dobrovolníka

Pohnutky k dobrovolné činnosti mohou být u každého člověka různé. Jsou lidé, kteří v ní vidí smysluplnost, užitečnost, osobní obohacení, nebo také hledají praxi na vysokou školu. V této kapitole se práce zaměřuje na otázky typu, proč se lidé dobrovolnické činnosti věnují. Co jim přináší, že jsou ochotni ji věnovat svůj volný čas bez nároku na finanční odměnu? Jaký v ní vidí smysl? Tato práce se tématu motivace dotýká pouze letmo a v těch nejdůležitějších aspektech a motivech, které dobrovolníky přivádí k této činnosti včetně nevhodné a nežádoucí motivace.

Dle výzkumu Volonté ops Bohemia Corps. O.s. z roku 2001 (Dobrovolníci v neziskových organizacích, 2001, str. 5) uváděli respondenti (dobrovolníci) v dotazníkovém šetření nejčastěji tyto motivace:

- Chci dělat něco smysluplného
- Ráda bych pomáhala lidem
- Řekla mi o vás kamarádka
- Člen mé rodiny byl příjemcem dobrovolnické pomoci
- Rád bych získal praxi v oboru, kterému se chci věnovat
- Zaujalo mě vystupování organizace v médiích
- Myslím, že mé schopnosti se mohou v daném projektu upotřebit
- Chci udělat něco pro lidi, kterých je mi líto a mám trochu špatné svědomí z toho, že jsem zdráva a žádná katastrofa mě ani mou rodinu nepostihla
- Zajímá mě neziskový sektor a chci jej lépe poznat
- Musím dělat někde nějakou praxi
- Zaujal mě určitý projekt, a chci se na něm podílet,

- Mám pocit, že mě nikdo nepotřebuje a daný projekt mi dává možnost, že mě někdo bude potřebovat
- Chtěla bych se naučit, jak zorganizovat dobré dobrovolnické projekty
- Mám trochu volna a chci jej využít pro dobrou věc. (Dobrovolníci v neziskových organizacích, 2001, str. 14-15)

V dobrovolnictví je nutná spíše vnitřní motivace nežli vnější, a to zvláště pak v práci s klienty, kteří jsou ve složitém zdravotním či psychickém stavu. V příručce dobrovolnického centra ADRA se upozorňuje na to, že zdravotní stav klientů může být různý a někteří klienti mohou své stavy projevovat například agresí či plačtivostí. Dobrovolník si proto musí být vědom toho, že nesmí tyto projevy vztahovat na sebe a brát si je osobně. Musí naopak klientovi dobře naslouchat a povídat si s ním. Je důležité, aby našel v této činnosti vnitřní motivaci, jelikož se jedná o práci velmi psychicky náročnou a bez silné vnitřní motivace ji není schopen dobrovolník dlouhodobě vydržet. Měl by znát i svoje limity a nefixovat se na klienta. (<https://www.hest.cz/cdn/public/000984.pdf>, online)

Z výzkumu prováděného v ČR v letech 1999-2000 uvedeného v publikaci *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích* vyšli tři základní typy motivace u českých dobrovolníků. Výzkum provedla Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS), Agentura neziskového sektoru (AGNES) a agentura STEM ve spolupráci s nadací VIA a občanským sdružením HESTIA. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 46) Třemi hlavními typy tedy jsou:

- 1) **Konvenční čili normativní motivace** – dobrovolníka přivádí k dobrovolnictví morální hodnoty jeho okolí či obecná neformální pravidla chování v dané společnosti. Dobrovolníci, jež patří k tomuto typu jsou často věřící, jejich motivace se v širším slova smyslu opírá o křesťanskou morálku. Tito lidé považují dobrovolnictví za normu. Z výzkumu vyplývá že jsou to většinou lidé nad 60 let a věřící. Tento typ motivace převládá u 41 % českých dobrovolníků.
- 2) **Reciproční motivace** – tento typ motivace je založen na hledání prvků užitečných i pro dobrovolníka. Dobrovolnou činnost lze v tomto pojetí chápat jako propojení dobra pro druhé a vlastního prospěchu ve získávání nových zkušeností, navazování vztahů, uplatnění schopností a udržení se dobrovolnou činností v kondici. Tento typ je převládá u 37 % českých dobrovolníků, převážně u mladých lidí do 30ti let s ateistickou orientací.
- 3) **Nerozvinutá motivace** – třetí typ motivace se skládá z několika pilířů, jako např. důvěra v organizaci, přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnosti konkrétní činnosti anebo spolupodílení se na šíření dobré myšlenky. Tyto pilíře umožňují dobrovolníkovi rozhodnutí dobrovolně pracovat. Tento typ je převládající u 23% české populace a

pověštinou se vyskytuje u vysokoškoláků a u osob střední a starší generace. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 46)

Další výzkum, realizovaný Pavolem Fričem a Terezou Pospíšilovou z roku 2009 dokládá že nejrozšířenější motivací českých dobrovolníků je příjemné vyplnění volného času či seberealizace. Ze své dobrovolnické aktivity mají požitek, užívají si ji a baví je. Většina z respondentů cítí že je důležité pomáhat druhým bez nároku na odměnu, tzn. Že se jedná o motivaci reciproční. (Frič, Pospíšilová, 2010 in https://www.neziskovky.cz/clanky/511_693/fakta_studie-vyzkumy-nno/, online)

Dobrovolníci se shodují na tom, že dobrovolnictví jim přináší nové podněty, zážitky, zkušenosti, přátele, seberealizaci a šanci být užitečným. (Tošner, Sozanská, 2006 str. 46-47)

Vyjma těchto kladných motivací se však může vyskytnou také motivace, která je při této činnosti nebezpečná a nežádoucí. Vitoušová (Tošner, Sozanská, 2006, str. 46) vyjmenovává **9 nebezpečných motivů**:

- Soucit vedoucí k degradaci klienta
- Nepřiměřená a zbytečná zvědavost
- Služba pramenící z pocitu povinnosti
- Skutkaření, snaha něco si vysloužit
- Touha obětovat se, osobní neštěstí, se kterým si uchazeč neví rady, a proto chce v dobrovolnické činnosti hledat vlastní duševní rovnováhu
- Osamělost a z ní pramenící touha po přátelství
- Pocit vlastní důležitosti, nenahraditelnosti
- Nedostatek sebeúcty a s ní spojená touha potkat ještě ubožejší lidi, než jsou oni sami
- Panovačnost, touha ovládat jiné a uplatnit svůj vliv. (Tamtéž, str. 46)

Tyto motivy maskují něco zcela jiného. Pokud je některý z těchto motivů příliš silný či je kombinován s jiným může velmi poškodit klienta či narušit vztahy v dobrovolnickém týmu.

Praxe uvádí, že se občas objeví dobrovolník se zájmem o činnost z přemíry soucitu. Méně se pak objevuje protipól – tj. touha po moci. Postupně přibývá lidí, kteří by spíše potřebovali porozumět sami sobě, nežli budou schopni pomáhat druhým. (Tamtéž str. 46)

Organizace se většinou řídí etickým kodexem, který upravuje i věci týkající se nevyhovující motivace. Etický kodex tak organizaci napomáhá zájemce s touto motivací odhalit a v souladu s ním je zamítnout.

2.5. Historie dobrovolnictví

Dobrovolnictví zaznamenalo v posledních 30ti letech velký rozmach zejména v Severní Americe. Z tradic USA vyplývá, že různé občanské iniciativy se vždy podílely na utváření veřejného i politického života, jako jsou např. boje proti zrušení otroctví, za volební právo a taktéž charitativní činnosti. Počínaje rokem 1970 se začala zakládat profesionální dobrovolnická centra, kterých do současné doby vzniklo v USA více než 500. Realizují se v programech a propagaci dobrovolnictví, organizují semináře, workshopy. Věnují se managementu dobrovolnictví metodám vyhledávání, výběru, výcviku, supervize a hodnocení.

V USA se dle průzkumů ukazuje, že se do dobrovolné činnosti zapojuje až 20% obyvatel. Zvykem je, že dobrovolnická centra pracují na státní, federální i mezinárodní úrovni a spolupracují s řadou významných osobností.

Opačně je tomu na straně dobrovolnictví v Evropě, jež vychází z tradic církevních charitativních organizací, ačkoliv mezi ně také proniká americký manažerský typ dobrovolnictví. V Německu funguje dobrovolnictví zejména při integraci přistěhovalců do společnosti, přičemž zvláštní pozornost je věnována mládeži. Tradičním největším poskytovatelem dobrovolnictví zůstává síť charitativních a církevních institucí.

Zcela opačná situace je nastolena ve Francii, se silně centralizovanou vládou s monopolem na vše, týkajícího se veřejného zájmu. Tato situace roli dobrovolníků velmi znesnadňuje. Většina jich působí v oblasti sportu a kultury, pomáhají ve vzdělávání a výzkumu, téměř zanedbatelné procento působí v dobročinné péči. Další zemí s tradicí dobrovolnictví je Velká Británie, kde působí velká řada dobrovolnických center. Důraz je kladen zejména na propagaci dobrovolnictví mezi mládeží. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 24-27)

Počátky organizované dobročinnosti v České republice sahají až do období raného středověku a pojí se s církví, institucí, pro niž je starost o blaho ostatním posláním. Dobrovolnictví v dnešním pojetí započalo v 19. století, kdy docházelo k výraznému rozvoji organizované vlastenecké aktivity a vznikala řada vlasteneckých spolků, nadací, občanských asociací na podporu kultury, umění a vzdělávání jako jsou například spolek Mánes či Sokol. Na dobrovolné pomoci fungovala i řada národnostních organizací menšin, organizace německé, židovské apod. (https://www.neziskovsky.cz/clanky/511_693/fakta_studie-vyzkumy-nno/, online).

Po vzniku samostatného Československa roku 1918 se tradice dobrovolnictví ještě rozšířila a různé spolky získaly poměrně široké pravomoce v oblastech péče o mládež, zdravotnictví atd. Nacistickou okupací byla tato tradice násilně přerušena a přerušeni přetrvalo nástup socialismu, kdy byl majetek nadací a spolků konfiskován. Podobně boj proti církvi od

roku 1951 měl za následek zrušení jejich charitativních a sociálních organizací. Přesto se myšlenka dobrovolnictví udržela ve formě vzájemné sousedské výpomoci.

Renesanční období dobrovolnictví přišlo po roce 1989. Řada nových zákonů uzákonila existenci neziskového sektoru a tím řada spolků dostala v restituci svůj původní majetek a důsledku toho začala znova rozvíjet svou činnost. Současně s tím vznikly tisíce neziskových organizací, které stavěly převážně na dobrovolnosti svých členů. (Tošner, Sozanská, 2006, str. 29-31)

Po revoluci byl aspekt občanské společnosti podporován zahraničními nadacemi, které v roce 1993 umožnily vzniknout občanskému sdružení HESTIA, s cílem rehabilitovat občanskou společnost prostřednictvím rozvoje, šíření a propagace dobrovolnictví. Název HESTIA byl později zvolen podle antické bohyně rodinného krbu a dobrých mezilidských vztahů. [<https://www.dobrovolnik.cz/zacatky-dobrovolnictvi-v-cr>, online] V roce 1995 se realizoval již v minulé kapitole zmíněný dobrovolnický program Pět P jako obdoba programu Big Brothers/Big Sisters z USA za podpory Nadace Open Society Fund. V roce 1998 se realizovala první samostatný dobrovolnický program pro nemocnice s účastí Baťovi nemocnice ve Zlíně a nemocnice sv. Karla Boromejského v Praze. V roce 1999 HESTIA založila Národní dobrovolnické centrum a došlo zde k udělení „Křesadla – Ceny pro obyčejné lidi, kteří dělají neobyčejné věci“. Prvotní spuštění programu „Dobrovolníci v nemocnicích“ došlo ve fakultní nemocnici Motol. V roce 2001 vznikla Asociace Pět P v ČR, člen mezinárodní organizace Big brothers, Big Sisters Interantional, jakožto zastřešující organizace pro Program Pět P. V témže roce také došlo k založení Koalice dobrovolnických iniciativ, volného sdružení organizací za účelem společné reprezentace dobrovolnických projektů a programů a současně s tím vznikl Mezinárodní rok dobrovolníků a vznik informační platformy Dobrovolník.cz. V roce 2004 byl zahájen program „Zvyšování efektivity dobrovolnictví jako nástroj zlepšování kvality péče a důstojnosti života seniorů“ s partnery Domov Sue Ryder Praha a Domov sv. Karla Boromejského v Praze-Řepích. V roce 2005 pak založila HESIA – metodické a vzdělávací centrum. V roce 2006 se řadí k počátku projektu „Management dobrovolnictví v zařízeních sociálních služeb“ ve středních Čechách a v roce 2011 vznikla online databáze dobrovolnických příležitostí v rámci platformy. [<https://www.dobrovolnik.cz/zacatky-dobrovolnictvi-v-cr>, online]

2.6. Seznam akreditovaných projektů vysílajících organizací v oblasti dobrovolné služby v České republice

Příloha č. 1

3. Vliv sociálně aktivizační služby pro pomoc rodinám v komunitním centru MOTÝLEK

3.1. Představení organizace

Další kapitola se věnuje detailněji komunitnímu centru Motýlek, kde se realizoval i výzkum pro danou bakalářskou práci. Centrum vzniklo původně proto, aby pomáhalo dětem se zdravotním znevýhodněním a jejich rodinám. Později se centrum soustředilo na potřeby komunity a došlo k rozšíření poskytované služby o pomoc i dětem a rodinám, které jsou znevýhodněny sociálně.

V současné době nabízí potřebným klientům tyto tři sociální služby podle zákona:

- **Centrum denních služeb** – navštěvují děti se zdravotním postižením (tělesným, mentálním i kombinovaným, Downovým syndromem, poruchou autistického spektra, DMO aj.) věnují se zde aktivitám zaměřeným na rozvoj jejich soběstačnosti, dovedností a zájmů.
- **Nízko prahový klub Pacifik** – poskytuje služby dětem a mládeži od 6 do 18 let z pražského sídliště Černý most a okolí, kteří tráví svůj volný čas na ulici, prožívají náročné životní období nebo se dostávají do konfliktu se společností.
- **Sociálně aktivizační služba** – podstatou sociálně aktivizační služby (zkráceně SAS) je většinou dlouhodobější pomoc ohroženým rodinám, a to formou poradenství rodičům, zvyšování jejich kompetencí atd., rozvoj dovedností dětí a vyrovnávání jejich příležitostí v porovnání s vrstevníky.

Všechny tyto výše uvedené služby jsou realizovány v Komunitním centru Motýlek v Praze na Černém Mostě, některé jsou prováděny i terénní formou v bydlišti klientů.

Centrum získalo také mnoho ocenění a certifikace jako např. certifikát Společnost přátelská k rodině, Pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, Sdružení je Fakultním zařízením Pedagogické fakulty UK, držitel ceny Martina Palase za přínos k integraci udělené Kontem Bariéry, Akreditace pro dobrovolnickou službu udělenou MV ČR a jsou členem České asociace streetwork. (<https://www.motylek.org/cz/komunitni-centrum-motylek/o-nas>, online)

3.2. Sociálně aktivizační služba

Jak již bylo zmíněno, jedním z východisek práce je právě autorova osobní zkušenost s dobrovolnickou činností v praxi, a to konkrétně v Sociálně aktivizační službě, kde docházelo k pomoci se školní přípravou žáků prvního stupně základní školy, a to na týdenní návštěvní

bázi. Autor se zabývá otázkami důležitosti a užitečnosti této dobrovolné činnosti hlavně z pohledu sociálně znevýhodněných dětí a jejich rodin.

Sociálně aktivizační služba je určena pro rodiny s dětmi, které se nacházejí v náročné životní situaci je práce dobrovolníků vítána při individuálních i skupinových aktivitách. Například při pomoci se školní přípravou školáků v prostorách Motýlku i v rodinách. Dobrovolníci, kteří mají zkušenost s výchovou vlastních dětí nebo odpovídající kvalifikaci a zkušenosti, se zapojují také do podpory jednotlivých rodin v nepříznivé sociální situaci a jejich doprovázení při jejím řešení. Uskutečňují opakované návštěvy v rodině a věnují se zde nejen rodičům, ale v případě potřeby i dětem. V Motýlku dobrovolníci pomáhají při přípravě a vedení dopoledních programů školičky, pomáhají dětem při rozvoji jejich dovedností tak, aby odpovídaly jejich věku a možnostem. (<https://www.motylek.org/cz/socialne-aktivizacni-sluzba/materske-centrum-praha-9>, online)

Velmi důležitá je zpětná vazba jak klientů, tak i dobrovolníků. Níže je uvedeno několikero recenzí, ze kterých je zřejmá kladná zpětná vazba jako např.

- *„Jsem ráda, že moje dcera měl možnost navštěvovat Školičku. Každé ráno se do ní těšila a naučila se zde hodně nového. Ráda si hrála s ostatními dětmi, a tak už vím, že se jí podaří dobře se zapojit do kolektivu v mateřské školce.“*
- *„Pracovnice KC Motýlek mi také byla velkou oporou, když jsme s manželem řešili nové bydlení, protože nám končil pobyt v azylovém domě. Díky tomu, že jsme v KC Motýlek mohli čerpat potravinovou pomoc, podařilo se nám našetřit na nájemné.“*
- *„Moji dva synové do KC Motýlek docházeli na pomoc se školní přípravou. Oběma se díky tomu zlepšil prospěch ve škole, za což jsme velice ráda. Pracovnice v KC byla vždy vstřícná a ochotná. Této organizace se velmi vážím a spolupráci s ní jsem doporučila i své kamarádce.“*
- *„Velké poděkování patří sociální pracovníci, která nám věnovala spoustu času. Výsledek přinesl dceři velké zlepšení ve škole. Má rodina díky spolupráci s KC Motýlek lépe funguje.“*

Druhým pohledem jsou reakce studentů, spolupracovníků a dobrovolníku daného centra, níže je uvedeno taktéž pár příkladů:

- *V Motýlku mne nejvíc inspiroval přístup pracovníků k dětem, dokáží navodit velmi příjemnou atmosféru. S dětmi jednají s respektem, dávají prostor, aby o některých věcech mohly rozhodovat samy. „*

- *Má očekávání od praxe byla splněna nad mé požadavky. Obsah praxe obohatil mé zkušenosti a od pracovníků jsem získala odborné informace, které mi velmi pomohly při zpracování bakalářské práce. “*
- *„Podpora pracovníků Motýlku byla naprosto skvělá. První praxe, na které jsem se setkala s tak přátelským prostředím. “*
- *Velmi mile mne překvapila otevřenost pracovníků. Jsem ráda, že jsem si mohla zkusit připravit a vést program pro děti. “*
- *Pomáhat dětem v Motýlku je pro mě konečně šance, jak dělat něco, co mě opravdu baví!*
- *Motýlek mi dal po několika setkáních pocit, že někam patřím a mám se na co těšit, a to není málo.*
- *Byla jsem nadmíru spokojená a všichni pracovníci byli velice ochotní, hodně se mi věnovali.*
- *Myslím, že kvalita poskytovaných služeb je velice vysoká.*
- *Bylo to super, skvělí pracovníci i děti, byla jsem tu šťastná.*
- *Motýlek je výborná organizace. Přijde mi úžasná tím, jak je různorodá a pomáhá celé škále lidí. Pracovníci jsou milí, ochotní, nesetkala jsem se s ničím jiným než s usměvavými lidmi a přívětivým chováním.*
- *V Motýlku vypomáhám při dopolední školce, kde jsou integrovány děti s handicapem. Sama mám tři děti a s dobrovolnictvím jsme začala v době, kdy měl starší syn obtížnější pubertu, ale díky Motýlku mám dnes jinak srovnané životní priority, zdravé děti беру jako dar a ty s handicapem mě nabíjejí energii a ukazují svět v jiném a lepším světle.*
- *Mám dobrý pocit z práce i z kontaktů s klienty. V Pacifiku je to moc fajn, klienti berou preventivní programy vážně, což mne moc těší.*

Z doposud uvedeného je zřejmé že dobrovolnická činnost je záslužná a cnotná činnost ale taktéž s sebou nese vysokou dávku zodpovědnosti a pokud se pro ni člověk rozhodne neměl by ji brát na lehkou váhu a přistupovat k ní s rozvahou a pokorou a s vyrovnanou psychikou. Důležitou součástí dobrovolnické praxe je taktéž etický kodex což je souhrn pravidel a povinností, které jak daná organizace, tak samotný dobrovolník jsou povinni plnit. Daná pravidla si nastavuje organizace sama, avšak základ vychází z právního ustanovení zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě. (Tamtéž, online)

3.2.1. Kodex dobrovolníka

Dobrovolníkem je každá, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí. Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, upravuje výkon dobrovolnictví v programech akreditovaných u MV ČR. Sdružení touto akreditací disponuje již 10 let.

Práva dobrovolníka

- Právo dostat úplné informace o poslání a činnosti organizace, ve které chce dobrovolník pomoci a základní informace o jejích službách.
- Právo dostat úplné informace o činnosti, kterou by měl dobrovolník vykonávat, včetně její obsahové a časové náplně.
- Právo na činnost, která bude naplňovat očekávání dobrovolníka a právo říci ne, pokud činnost nebude vyhovovat zájmům, schopnostem a možnostem dobrovolníka.
- Právo na pravidelný kontakt a spolupráci s koordinátorem dobrovolníků nebo jinou osobou, která je pověřena kontaktem s dobrovolníky v dané organizaci a která dobrovolníkovi činnost zadává a zpět ji od něj přijímá.
- Právo na zaškolení a průběžné metodické vedení.
- Právo na supervizi (setkání, kdy dobrovolník může sdělit své pocity, zkušenosti, problémy i úspěchy související s výkonem dobrovolnické služby) - ve skupině společně s jinými dobrovolníky působícími v organizaci event. v odůvodněných případech individuálně.
- Právo vědět, zda vykonaná činnost byla efektivní – možnost účastnit se hodnotícího procesu.
- Právo být za dobře vykonanou práci morálně ohodnocen.
- Právo být pro výkon dobrovolné činnosti pojištěn pro případ odpovědnosti za škody.
- V případě neuspokojivé spolupráce ukončit spolupráci se sdružením.
- Získat potvrzení o výkonu dobrovolnické služby.

Povinnosti dobrovolníka

- Respektovat pokyny koordinátora dobrovolníků a pracovníků KC Motýlek.
- Splnit úkoly, ke kterým se zavázal.
- Být spolehlivý, nezneužívat projevené důvěry.
- Požádat o pomoc, kterou při své činnosti potřebuje.
- Znát a brát na vědomí své limity (časové, zdravotní atd).
- Být týmovým hráčem.

- Ztotožňovat se s posláním organizace, pro kterou činnost vykonává a dle toho ji navenek prezentovat.
- Oznámit veškeré změny týkající se skutečností uvedených ve smlouvě o výkonu dobrovolnické služby, registrační kartě dobrovolníka či jiných součástech jeho osobní složky (např. změny zdravotního stavu, kontaktních údajů).
- Navštěvovat supervizní schůzky.
- Pokud usoudím že nemohu s vybraným klientem dále spolupracovat, projednám tento postoj neodkladně s koordinátorem dobrovolníků (příp. vedoucím aktivity).
- Náklady spojené s výkonem dobrovolné služby si budu hradit sám, výjimkou jsou předem stanovené náklady spojené s užíváním veřejné dopravy, vstupné apod. na společných akcích.
- Beru na vědomí, že jedním ze zásadních cílů mé podpůrné role v životě klienta je umožnit mu plný osobnostní rozvoj a učit je toleranci, aniž bych jej soustavně ovlivňoval vlastním filosofickým nebo náboženským přesvědčením, či se snažil pro něj dítě získat.
- Pokud dojde k závažné události, která by mohla ovlivnit mou práci v dobrovolnickém programu KC Motýlek, nebo pokud dojde k závažnější změně, podám o tom neodkladně zprávu koordinátorovi dobrovolníků.
- Informuji neprodleně pracovníka, který aktivitu metodicky vede, případně koordinátora dobrovolníků o jakýkoliv úrazech či poškození zdraví, který při dobrovolnické činnosti vznikne klientovi nebo dobrovolníkovi, dále také o veškerých mimořádných událostech, které při dobrovolnické činnosti vzniknou.
(<https://www.motylek.org/cz/komunitni-centrum-motylek/dobrovolnici>, online)

3.3. Dobrovolnictví jako podpora sociálně znevýhodněných dětí ve vzdělávání

Některé neziskové organizace poskytují sociálně znevýhodněným dětem individuální doučování přímo v jejich domovech. Do rodiny dochází dobrovolník nebo brigádník většinou podporovaný a řízený koordinátorem doučování. Sjednání takového doučování může dítěti, jemuž se od rodičů nedostává v učení dostatečné podpory, výrazné pomoci. Efektivně doučování napomůže co nejužší možná spolupráce mezi doučovatelem a vyučujícím (vyučujícími) dítěte. Škola může rodině znevýhodněného dítěte doučování

doporučit a zprostředkovat kontakt. Dá tak rodině velmi důležitý impuls pro vyhledání pomoci. Kontakty na některé organizace, které takové doučování poskytují

V rodinách většinou doučují dobrovolníci nebo brigádníci z řad studentů středních či vysokých škol, někdy i lidé pracující, kteří chtějí formou přímého dobrovolnictví vykonávat pravidelnou prospěšnou činnost. Dobrovolnictví je rychle se rozvíjející oblast a lidí ochotných pomoci s doučováním znevýhodněných dětí stále přibývá. Samotná činnost nejčastěji probíhá tak, že rodina na doporučení školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo terénního sociálního pracovníka kontaktuje koordinátora doučování a smluví se s ním na schůzce. Koordinátor vyplní s rodinou dotazník týkající se situace dítěte (případně rodiny jako celku). Na jehož základě a dle kapacity služby je či není rodina do programu zahrnuta. V případě že ano, přivede koordinátor do rodiny doučovatele, který tam začne pravidelně docházet. Doučování se zpravidla koná v pravidelném termínu jednou týdně dvě hodiny. V praxi to vypadá tak, že koordinátor se s dobrovolníkem či brigádníkem snaží pomoci rodině nejen s vysvětlováním látky, ale pokud je potřeba, také s organizací studia a domácí přípravy či komunikaci se školou. Většinou proto rodiče, koordinátor nebo doučující kontaktují učitele nebo učitelku doučovaného dítěte, aby doučování mohlo probíhat co nejvíce efektivně.

Pokud je individuální doučování zavedeno během prvních školních let dítěte, bývá v případě sociálně znevýhodněných dětí velmi účinné. Kromě lepší znalosti vyučované látky a lepších známek může mít pozitivní vliv také v těchto významných oblastech:

1. Dobrovolník může dobře **motivovat dítě**, které si například hůře hledá kamarády mezi vrstevníky, má nižší sebevědomí nebo zažívá ve škole neúspěchy, protože ho doma nikdo nevede k přípravě, Kamarádství s dobrovolníkem a dílčí úspěchy ve škole mohou situaci výrazně zlepšit. Pro zmírnění sociálního znevýhodnění je právě motivace a dobrý příklad často nejdůležitější.
2. Dobrovolník s koordinátorem mohou **napomoci konstruktivní komunikaci mezi rodiči a školou**, zejména tím, že rodičům nabídnou možnost partnerské komunikace a přesvědčí je, aby to školy šli, zajímali se o školní výsledky dítěte a dění ve škole, a také jim napomohou uvědomit si, že chyba není (pouze) na straně školy, že je nezbytné nevzdávat se a hledat pro dítě pomoc a podporu.

3. Dobrovolník s koordinátorem mohou **zlepšit pravidelnou docházku dítěte do školy** tím, že v rámci pravidel programu doučování netolerují skryté záškoláctví (doučování se v případě nadměrných absencí zruší).
4. Pracovníci a dobrovolníci organizace mohou také **nasměrovat rodinu na další zdroje pomoci** (finanční poradenství, oddlužení, pracovněprávní poradenství, kontakt s úřady a další oblasti, se kterými pomáhají terénní sociální pracovníci), pokud má rodina zájem a potřebu podobné pomoci.
5. Dobrovolník může ve spolupráci se školou **pomoci najít další volnočasové aktivity** pro doučované dítě a přispět k jeho většímu zapojení do zájmových kroužků a do kolektivu.
6. Dobrovolník může být pro dítě **správným mluvním vzorem**, díky kterému dítě lépe překonává případnou jazykovou bariéru (romský etnolect češtiny, nedostatečná znalost češtiny u dětí cizinců), dobrovolník **pomáhá dítěti s rozšiřováním aktivní a pasivní slovní zásoby**.

Tato oblast sebou tak jako i každá jiná nese jistá rizika, která zde jmenujeme. Doučující dobrovolník či brigádník bývá většinou laik, pokud jde o vzdělávání dětí, proto je pro účinnost doučování velmi podstatná **spolupráce s učitelem a dobrá metodická a supervizní podpora ze strany organizace**. Pro učitele jde o práci navíc, když věnuje čas konzultaci s doučujícím nebo jeho koordinátorem nebo když napíše doučovateli vzkaz do úkolníčku dítěte. Vynaložené úsilí se ale může násobně vrátit, pokud správně funguje.

Pokud dítě doučuje dobrovolník, je velmi důležité, aby neztrácel motivaci ke své činnosti, a jeho působení tak aby bylo dlouhodobé (i několik let). Tomu napomáhají supervize a aktivity pro dobrovolníky ze strany neziskové organizace, ale velmi pozitivně může dobrovolníka motivovat také fungující komunikace se školou a verbální podpora ze strany vyučujícího.

Velkým rizikem je, když **rodina vyhledá pomoc pozdě**. Ve chvíli, kdy už má dítě velké problémy v mnoha oblastech, případně je rezignované, demotivované nebo v opozici vůči rodičům, doučování bude mít pravděpodobně malý účinek. Samozřejmě má však stále smysl se o něj pokusit, protože v případě, že dobrovolník dokáže i se starším dítětem navázat bližší vztah, může jeho jednání ovlivnit. Obecně se velmi osvědčuje **zřizovat doučování u sociálně znevýhodněných dětí preventivně**, pokud možno už v první třídě nebo dokonce ještě před nástupem do

školy, protože znevýhodnění plynoucí z jejich zázemí se ve škole projeví velmi rychle.

Spolupráce se školou je klíčová také pro zapojení rodičů. Mohlo by se stát, že rodiče se o vzdělávání dítěte budou zajímat stále méně, když jejich roli převezme dobrovolník. Tomu je potřeba předejít tím, že role rodiče jako hlavní osoby zodpovědné za vzdělávání svých dětí není ničím zpochybňována ani upozadována. Se školou by měl vždy jednat rodič anebo by měl být přítomný schůzce doučovatele s učitelem. Dílčí úspěchy dítěte, pokud se dostaví, mohou napomoci přesvědčit rodiče, že má smysl se snažit a být více aktivní. Z naší zkušenosti je toto cesta, která funguje. Rodiče se chytí úspěchů dítěte. Když se začnou dostavovat úspěchy, v jejichž možnost rodiče už téměř nevěřili, pozitivně to motivuje i je. (http://www.majinato.cz/majinato_web.pdf, online). V příloze č. 1 je uveden seznam některých akreditovaných organizací poskytujících služby včetně těch jež nabízejí doučování pro sociálně znevýhodněné děti.

4. Výzkumné šetření v Komunitním centru Motýlek

4.1. Charakteristika výzkumného šetření

Pro toto výzkumné šetření byla vybrána kvalitativní popisná forma. A to z důvodu že se jedná o zkoumání jistého sociálního fenoménu, kde bude kladen důraz na získání individuálních pohledů jednotlivých účastníků. Taktéž je toto výzkumné šetření vhodné z hlediska své pružnosti, jež vyplynula z možnosti modifikovat otázky v průběhu rozhovorů. (Hendl, 2012)

Kvalitativní výzkum proniká do hloubky a podstaty problematiky ve vzdělávání kde si klade za cíl ve výsledku přinést co nejvíce získaných informací, jež mohou být následně použity pro další dobrovolnickou praxi či neziskovou organizaci. Kvalitativní výzkum je charakteristický tím, že teorie či hypotézy vzniklé na základě tohoto výzkumu není možné generalizovat, jelikož se jedná o výsledky získané a platné pouze pro zkoumaný vzorek daných rodin, dobrovolníku, či sociálních pracovníku v neziskové organizaci. Rovněž nemá předem stanovené hypotézy a nezávisí na teorii, která již byla vybudována před realizací určitého výzkumu v teoretické části práce (Švaříček, Šed'ová, 2007)

4.2. Design výzkumného šetření

Designem výzkumného šetření byla zvolena mnoho případová studie, protože se jedná o sběr velkého množství dat od několika málo jedinců. Jedná se tedy o detailní studium, a následné posuzování několika málo případů, jenž vyhovovalo potřebám výzkumného šetření. Zachycuje složitost případu a popisuje vztahy v jejich celistvosti vždy v reálném kontextu a za nejpřirozenějších podmínek. (Hendl, 2012)

Konkrétní případy byly zkoumány za pomoci osobní případové studie dětí pohledem rodičů, dobrovolníků a zaměstnanců neziskového centra. Studie se zaměřují na minulost jedinců, souvislosti a postoje ke vzdělávání a kolektivu ve škole. (Hendl, 2012)

4.3. Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit vliv dobrovolnické činnosti prostřednictvím neziskové organizace jakožto individuální podpory ve vzdělávání a rozvoji dětí ze sociálně znevýhodněných rodin. Mezi další cíle patří zjištění subjektivního pohledu zákonných zástupců dětí a na druhé straně dobrovolníků a zaměstnanců organizace. Poslední část se bude týkat zjištění možných důvodů neúspěšné intervence. Vše je zacíleno na děti ve mladším a starším školním věku a prováděno v neziskové organizaci komunitním centru Motýlek.

4.4. Průzkumný soubor

Práce zkoumá problematiku ze tří různých hledisek, a to z pohledu rodičů dětí, dobrovolníků a sociálních pracovníků, jakožto zaměstnanců komunitního centra. Průzkumné soubory jsou rozděleny do 3 skupin. První skupina má 5 respondentů. Druhá skupina má 6 respondentů, třetí skupina má respondenty 2. První dvě skupiny jsou dotazovány formou dotazníků, třetí skupina je dotazována dotazníkem doplněným o ústní a psaný rozhovor.

4.5. Prezentace a interpretace výsledků výzkumného šetření

1. část Dotazníkové šetření – Rodiče

Dotazník obsahuje celkem 15 otázek, z nichž některé jsou rozčleněny na podotázky a kombinují otázky otevřené a uzavřené formulované tak, aby poskytovaly co nejširší a zároveň nejdetailnější vhled.

Dítě A

Popis:

Dívka, ve věku 11 let, navštěvuje 5. třídu základní školy, má další 3 sourozence, v oblasti přípravy do školy se dítěti věnuje matka, otec a sestra. Dívka A navštěvuje KC Motýlek (dále jen KC) více než 1 rok. Dotazník vyplnila matka dívky. Čistý měsíční příjem rodiny je do 10.000 Kč, dosažené vzdělání matky je ukončené základní vzdělání. Dosažené vzdělání otce je ukončené základní vzdělání.

Dítě B

Popis:

Dívka, ve věku 9 let, navštěvuje 3. třídu základní školy, má 2 sourozence, v oblasti přípravy do školy se dítěti věnuje matka a dobrovolník. Dívka B navštěvuje KC více než 1 rok. Dotazník vyplnila matka dívky. Rodina je bez příjmů. Dosažené vzdělání matky je ukončené základní vzdělání. Dosažené vzdělání otce je ukončené středoškolské vzdělání bez maturity.

Dítě C

Popis:

Dívka, ve věku 9 let, navštěvuje 4. třídu základní školy, má 2 sourozence, v oblasti přípravy do školy se dítěti věnuje matka a dobrovolník. Dívka C navštěvuje KC více než 1 rok. Dotazník vyplnila matka dívky. Příjem rodiny je nulový. Dosažené vzdělání matky je ukončené základní. Dosažené vzdělání otce je ukončené středoškolské vzdělání bez maturity.

Dítě D

Popis:

Dívka ve věku 7 let, navštěvuje 1 třídu základní školy, má 3 sourozence, v oblasti přípravy do školy se dítěti věnuje dobrovolník. Dívka D navštěvuje KC více než 1 rok. Dotazník vyplnila matka dívky. Čistý měsíční příjem rodiny je bez příjmů. Dosažené vzdělání matky je ukončené základní vzdělání a vzdělání otce je ukončené středoškolské vzdělání bez maturity.

Dítě E

Popis:

Dívka ve věku 16 let, navštěvuje 1. ročník střední školy, má 1 sourozence, mladší sestru. Přípravě do školy se v rodině věnuje dobrovolník. Dívka navštěvuje KC déle než 1 rok.

Dotazník vyplnila matka dívky. Čistý měsíční příjem je do 10.000 Kč, dosažené vzdělání matky je základní ukončené vzdělání a takéž vzdělání otce je dokončené základní vzdělání.

Otázka č. 1 Jste spokojeni s poskytováním služeb dobrovolníka v rámci školní přípravy Vašeho dítěte?

1. Díky spolupráci s dobrovolníkem je dítě dobře připraveno do školy?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

2. Dobrovolník připravuje Vaše dítě na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole?

Rozhodně souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 2x

3. Zlepšil se prospěch Vašeho dítěte po spolupráci s dobrovolníkem?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

4. Má Vaše dítě kladný vztah s dobrovolníkem?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

5. Má Vaše dítě kladný vztah k odučování? Těší se na hodiny?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

6. Zlepšil se vztah Vašeho dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s dobrovolníkem?

Rozhodně souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 2x

Otázka č. 2 Jste spokojeni s podporou organizace obecně?

1. Ve věci sociální podpory?

Rozhodně souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 2x

2. Ve věci pomoci řešení vztahových otázek?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

3. Ve věci respektu?

Rozhodně souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 2x

4. Organizace poskytuje Vám i Vaším dětem bezpečné a řádné prostředí?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

5. Zaměstnanci organizace prokazují opravdový zájem o dobro ostatních?

Rozhodně souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 2x

6. Doporučila bych spolupráci?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

Otázka č. 3 Cítíte se v organizaci vítána?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „Ano“

Otázka č. 4 Jak byste ohodnotil/a komunikaci s pracovníky organizace?

1. Váš názor je pro organizaci důležitý?

Rozhodně souhlasím – 3x

Souhlasím – 2x

2. Věnují se Vám pravidelně?

Rozhodně souhlasím – 3x

Souhlasím – 2x

3. Dostáváte zpětnou vazbu pro Vaše dítě?

Rozhodně souhlasím – 3x

Souhlasím – 2x

Otázka č. 5 Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v podobné životní situaci?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

Otázka č. 6 Zlepšila se kvalita Vašeho rodinného soužití po dlouhodobé spolupráci s organizací?

Nevyplněno - 3 x

Ano, rozhodně nám pomáhají – 1x

Ano – 1x

Otázka č. 7 Považujete vzdělání za důležité?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „Ano“

Otázka č. 8 V jakých případech má Vaše dítě problémy?

- A. Český jazyk, matematika, cizí jazyk, psaní
- B. Český jazyk, cizí jazyk, psaní, čtení
- C. Český jazyk, čtení, cizí jazyk, psaní
- D. Český jazyk, matematika, cizí jazyk, psaní
- E. Český jazyk, matematika, cizí jazyk

Shrnutí:

V první části výzkumného šetření bylo poptáno celkem 5 respondentů, v tomto případě se jedná o rodiče dětí, s nimiž v současné době pracují dobrovolníci. Uvedené odpovědi respondentů se shodují v otázkách dobré připravenosti dítěte do školy po spolupráci s dobrovolníkem a v otázce zlepšení školního prospěchu. Taktéž se respondenti shodují v názoru, že se jejich dětí na hodiny těší a že mají s dobrovolníky kladné vztahy. Jsou zde mírné rozpory v otázce pomoci dobrovolníka s řešením otázek a problémů, jimž dítě čelí ve škole a stejně tak v otázce zlepšení vztahu dítěte ke školnímu prostředí. Zde sice převládají pozitivní hlasy, avšak nepanuje zde absolutní shoda.

Z pohledu spolupráce s komunitním centrem se všichni respondenti shodují a jsou spokojeni s podporou organizace ve věci pomoci řešení vztahových otázek a v poskytování bezpečného a řádného prostředí. Všichni se v komunitním centru cítí vítáni a shodně tvrdí že

se jim věnují na pravidelné bázi, přikládají význam jejich názoru. Dalším pozitivním znakem, kdy se všichni respondenti shodují je, že vzdělání považují za důležité. Mírný rozpor panuje v otázce zlepšení kvality rodinného soužití po dlouhodobé spolupráci s komunitním centrem a taktéž v otázce opravdového zájmu o dobro ostatních a v otázce respektu. Všichni se však souhlasně shodují na tom, že by organizaci doporučili i jiným lidem, kteří se nacházejí v podobné životní situaci.

2. část dotazníkové šetření – Dobrovolníci

Otázka č. 1 Co bylo motivací abyste se stal/a dobrovolníkem?

- A. Pomáhat tam, kde je zapotřebí
- B. Nový obzor, praxe na VŠ
- C. Zkušenost, dobrý pocit z pomoci těm, kterým je třeba
- D. Volný čas, zájem o pomoc dětem se sociokulturním znevýhodněním, chtěla jsem se stát dobrovolníkem a pomáhat
- E. Pomáhat ostatním
- F. Možnost pracovat z domova a moci začít pomáhat i jinak než jen finančně

Otázka č. 2 Proč jste si vybral/a právě KC Motýlek?

- A. Doporučení
- B. Reference
- C. Reference od kolegyně
- D. Nejbližší organizace v mém okolí
- E. Zaujala mne cílová skupina a široká nabídka služeb
- F. Via web dobrovolnik.cz, kde jsem viděla inzerát

Otázka č. 3 V jaké oblasti se věnujete práci dobrovolníka?

Vzdělávání – 5x

Vzdělávání a práce v terénu – 1x

Otázka č. 4 Kolika dětem se aktuálně věnujete v oblasti pomoci se školní přípravou?

2 děti – 3x

1 dítě – 3x

Otázka č. 5 Jak dlouho se věnujete práci dobrovolníka

Více než 1 rok – 5x

Méně než 1 rok – 1x

Otázka č. 6 Do jaké třídy chodí dítě, kterému se věnujete?

A. 2 třída

B. 4. třída

C. 5. třída

D. Střední škola (učiliště)

E. 2. stupeň základní školy – 2x

Otázka č. 7 Jaké oblasti se v souvislosti se školní přípravou dítěti věnujete?

A. Čtení, psaní, cizí jazyk, český jazyk

B. Matematika, cizí jazyk, český jazyk

C. Čtení, cizí jazyk, český jazyk

D. Matematika, cizí jazyk, český jazyk

E. Matematika, čtení, psaní, přírodní vědy, cizí jazyk, český jazyk

F. Matematika, přírodní vědy, cizí jazyk, český jazyk

Otázka č. 8 Jste spokojeni s poskytováním Vašich služeb dobrovolníka v rámci školní přípravy dítěte?

1. Díky spolupráci si myslím, že je dítě dobře připraveno do školy?

Rozhodně souhlasím – 2x

Souhlasím – 2x

Nesouhlasím – 2x

2. Myslím si že, je dítě připraveno na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole?

Souhlasím – 3x

Nesouhlasím – 3x

3. Zlepšil se prospěch daného dítěte po spolupráci s Vámi?

Souhlasím – 4x

Rozhodně souhlasím – 2x

4. Máte s dítětem kladný vztah?

Rozhodně souhlasím – 3x

Souhlasím – 3x

5. Spolupracuje s Vámi dítě v oblasti školní přípravy do školy?

Rozhodně souhlasím – 3x

Souhlasím – 3x

6. Domníváte se, že se dítě převážně těší na hodiny?

Souhlasím – 4x

Rozhodně souhlasím – 1x

Nesouhlasím – 1x

7. Zlepšil se vztah Vašeho dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s Vámi?

Souhlasím – 4x

Nesouhlasím – 2x

Otázka č. 9 Jste spokojeni s podporou organizace obecně?

1. Ve věci sociální podpory?

Souhlasím – 4x

Rozhodně souhlasím – 1x

Nesouhlasím – 1x

2. Ve věci pomoci řešení vztahových otázek?

Rozhodně souhlasím – 5x

Souhlasím – 1x

3. Ve věci respektu?

Rozhodně souhlasím – 5x

Souhlasím – 1x

4. Organizace poskytuje Vám poskytuje bezpečné a řádné prostředí?

Rozhodně souhlasím – 5x

Souhlasím – 1x

5. Zaměstnanci organizace prokazují opravdový zájem o dobro ostatních?

Rozhodně souhlasím – 5x

Souhlasím – 1x

6. Doporučila bych spolupráci?

Rozhodně souhlasím – 5x

Souhlasím – 1x

Otázka č. 10 Setkáváte se osobně s rodinou dítěte, kterému se věnujete?

A. Ano

B. Ano, s maminkou a jeho kamarádem ze školy, avšak z vyššího ročníku

C. Ano, občas je přítomná maminka

D. Ano, pouze s mladší sestrou, která je druhým dítětem, které doučuji

E. Ano

F. Ne

Otázka č. 11 Co Vám přináší tato činnost? Vidíte v ní smysl?

A. Možnost pomoci dětem, které to potřebují. Obě děti jsou rády za mou přítomnost a čas, který jim věnuji.

B. Radost z pomoci.

C. Ano dává mi smysl pomáhat, když můžu.

D. Praxe pro VŠ, zkušenost s dětmi se sociokulturním znevýhodněním, dobrý pocit z dobrovolnictví, nová přátelství s lidmi z KC Motýlek.

E. Osobní rozvoj

F. Smysl vidím v přispění k částečnému narovnání sociálního znevýhodnění via vzdělávání, kde podle mého názoru české školství nefunguje a sociální rozdíly neřeší anebo dokonce prohlubuje.

Otázka č. 12 Jak byste ohodnotil/a komunikaci s pracovníky organizace?

1. Váš názor je pro organizaci důležitý?

Rozhodně souhlasím – 4x

Souhlasím – 2x

2. Věnují se Vám pravidelně?

Souhlasím – 3x

Rozhodně souhlasím – 3x

3. Dostáváte zpětnou vazbu k Vaší práci?

Souhlasím – 3x

Rozhodně souhlasím – 3x

Otázka č. 13 Popište mi prosím. Co Vám dala tato zkušenost?

A. Nevyplněno

B. Vhled do problematiky sociálního znevýhodnění, dítě je chytré a chce se učit, ale nemá doma stabilní a klidné zázemí, a to jej ovlivňuje negativně.

C. Uvědomila jsem si klik je dětí bez rodinného zázemí a možnosti na plnohodnotné zázemí a vzdělání.

D. Praxe pro VŠ, zkušenost s dětmi se sociokulturním znevýhodněním, dobrý pocit z dobrovolnictví, nová přátelství s lidmi z KC Motýlek.

E. Nevyplněno

F. Dobrý pocit, že můžu pomoci alespoň částečně i když jen jednotlivcům, kde selhává systém.

Otázka č. 14 Máte nějaké negativní zkušenosti? Pokud ano jaké?

A. Ne

B. Ano – v absenci maminky na domluvených hodinách.

C. Ano – časté absence z důvodu toho, že se mamince dítěte nechtělo dojit na smluvené hodiny.

D. Ne

E. Ne

F. Ano – ne s doučováním, dětmi, nebo Motýlkem ale – šok z toho, jak málo dětí, které jsem doučovala byly ve škole informovány o šikaně a chování na sociálních sítích a

internetu a souvisejících rizicích. A že netuší, na koho se v takových případech obrátit.
– šok z přístupu školy v případě šikany (netýkalo se dítěte které jsem doučovala).

Otázka č. 15 Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v tíživé sociální situaci jako Váš klient/Vám svěřené dítě?

Všichni respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

Shrnutí:

Druhým hlediskem výzkumného šetření, jež bylo prováděnou formou 15ti otázkového dotazníku bylo poptáváno celkem 6 respondentů, pracujících na pozici dobrovolníka. Všichni respondenti se v současné době věnují dětem ze znevýhodněného prostředí v oblasti vzdělávání a jeden se navíc věnuje terénní práci, což znamená že dojíždí do rodiny, nikoliv, že činnost probíhá v místě komunitního centra. Polovina respondentů má na starosti 2 děti, zbývající mají dítě jedno. Na otázku, co bylo motivací stát se dobrovolníkem většina z respondentů uvádí obdobné důvody jako jsou: *pomoc ostatním, dále pak získání nového obzoru, praxe na vysokou školu, volný čas a dobrý pocit*. Většina pracuje s dětmi déle než 1 rok s výjimkou jednoho respondenta, který se práci věnuje necelý rok. Nejčastěji respondenti pracují s dětmi na prvním stupni základní školy, jeden respondent pracuje s dítětem na učilišti. Nejčastěji se věnují předmětům jako je matematika, český a cizí jazyk, u dětí mladšího školního věku pak čtení a psaní. Na otázku, zda si myslí že je dítě dobře připraveno do školy po jejich spolupráci si většina myslí že ano. Polovina si respondentů si myslí že dítě je připraveno na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole, druhá polovina s tímto tvrzením nesouhlasí. 4 respondenti z 6 uvedli, že dítěti se zlepšil školní prospěch po jejich společné práci. Všichni shodně tvrdí, že mají s dítětem kladné vztahy a 5 z 6 respondentů uvádí, že si myslí, že dítě se na společné hodiny těší. V otázce zlepšení vztahu dítěte ke školnímu prostředí souhlasí 4 z 6ti respondentů. V dalších otázkách týkajících se spolupráce a fungování komunitního centra se všichni respondenti shodují, že jejich názor je pro organizaci důležitý, že dostávají zpětnou vazbu na svoji práci a že se jim věnují pravidelně. Nadpoloviční většina pak uvádí spokojenost ve věci sociální podpory, ve věci řešení vztahových otázek. Všichni respondenti se shodují na vzájemném respektu, bezpečných a řádně zajištěných podmínkách, vykazování opravdového zájmu o dobro ostatních. Všichni respondenti by komunitní centrum doporučili lidem, jež se nacházejí v podobné situaci jako jejich klienti. S rodinou dítěte se setkávají téměř všichni s výjimkou jednoho respondenta a nejčastěji jde o maminku nebo člena rodiny. Na otázku, co jim dala tato zkušenost s dobrovolnickou prací nejčastěji uvádějí

odpovědi typu, *vhled do problematiky sociálního znevýhodnění, dobrý pocit z pomoci tam, kde je to potřeba, nová přátelství a uvědomění si situace sociokulturního znevýhodnění*. Polovina uvádí negativní zkušenosti, a to *časté absence maminky a nedovedení dítěte na domluvené hodiny*. Jeden respondent uvádí *nespokojenost s fungováním školního systému a nedostatečné informovanosti dětí ze strany školy o nebezpečnosti internetu a neřešení šikany na půdě školy*.

3. část dotazníkové šetření – Zaměstnanci organizace na pozici sociální pracovník

Otázka č. 1 Co bylo motivací abyste se stal/a zaměstnancem organizace tohoto typu?

- A. Vnímala jsem důležitost přímé práce s rodinou dítěte, které vyrůstá ve znevýhodněném prostředí a nutnost podpory rodiny tak, aby poskytla dítěti možnost otevřené budoucnosti.
- B. Zájem o změnu práce

Otázka č. 2 Jaké je Vaše pracovní zaměření?

- A. Sociální pracovnice
- B. Sociální pracovník

Otázka č. 3 Proč jste si vybrala právě KC Motýlek?

- A. Pozitivní vyzařování kolektivu i prostředí
- B. Bylo volné místo

Otázka č. 4 Kolika dětem se aktuálně věnujete v oblasti pomoci se školní přípravou?

- A. Více než 3 děti
- B. Více než 3 děti

Otázka č. 5 Jak dlouho se věnujete práci dobrovolníka

- A. Více než 1 rok
- B. Více než 1 rok

Otázka č. 6 Jaké oblasti se v souvislosti se školní přípravou dítěti věnujete?

- A. Čtení, psaní, matematika, přírodní vědy, cizí jazyk, český jazyk
- B. Čtení, psaní, matematika, přírodní vědy, cizí jazyk, český jazyk

Otázka č. 7 Jste spokojeni s poskytováním služeb dobrovolníka v rámci školní přípravy dítěte?

1. Díky spolupráci si myslím, že je dítě dobře připraveno do školy?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „souhlasím“

2. Myslím si že, je dítě připraveno na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole?

A. Oba respondenti se shodují v odpovědi „nesouhlasím“

3. Zlepšil se prospěch daného dítěte po spolupráci s dobrovolníkem?

A. Souhlasím

B. Nesouhlasím

1. Mývají děti kladné vztahy s dobrovolníky?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

2. Spolupracuje dítě v oblasti školní přípravy do školy? Těší se na hodiny?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „souhlasím“

3. Zlepšil se vztah Vašeho dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s dobrovolníkem?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „souhlasím“

Otázka č. 8 Jak často se setkáváte s rodinou daného dítěte?

Oba respondenti shodně odpověděli že „1x týdně“

Otázka č. 9 Co Vám přináší tato činnost? Vidíte v ní smysl?

A. Smysl má minimálně vtom, že je dítě i za malé pokroky oceňováno, je mu předesílán praktický smysl vzdělání, jehož výsledek je do značné míry určující pro výběr učebního oboru a následně povolání.

B. Ano, vidím

Otázka č. 10 Jak byste ohodnotil/a komunikaci organizace s dobrovolníky?

1. Názor dobrovolníka je pro organizaci důležitý?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

2. Věnujete se pravidelným sezením?

- A. Souhlasím
- B. Rozhodně souhlasím

3. Dodáváte zpětnou vazbu dobrovolníkovi k jeho práci?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasím“

Otázka č. 11 Jak probíhá spolupráce s rodinami? Popište prosím několika větami.

- A. S rodinami se řeší veškeré oblasti života – ohrožená bydlení, zaměstnání, dluhy, posilování rodičovských kompetencí, podpora spolupráce rodič/škola/úřad.
- B. Pravidelná sezení s rodiči, vysvětlení důležitosti řádné přípravy do školy, docházky k PŠP.

Otázka č. 12 Jaká je podpora/komunikace ze strany školní instituce v oblasti pomoci se školní přípravou?

- A. Dobrá
- B. Někdy dobrá, někdy ne

Otázka č. 13 Je vyhovující současná právní legislativa?

- A. Nevyplněno
- B. ANO

Otázka č. 14 Jaké jsou Vaše osobní názory na zlepšení situace v oblasti pomoci se školní přípravou?

- A. Nedostatek podpory dětí na ZŠ, SPU dětí, handicapovaných, nepodnětným prostředím, nezájmem či omezením rodičů nedostatečnou nabídkou doučování, reedukací atd. na školách chybí institut sociálního pracovníka.
- B. Je třeba se dětem více věnovat, ale pracovat současně i s rodiči, kterým je potřeba vysvětlovat potřebu řádné domácí přípravy.

Otázka č. 15 Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v těživé sociální situaci jako Váš klient/Vám svěřené dítě?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „rozhodně souhlasí“

Část 3.2. - Strukturovaný psaný rozhovor se sociální pracovníci a ústní polostrukturovaný rozhovor s vedoucí sociálně aktivizační služby, obě působící v komunitním centru Motýlek.

Další metodou získání kvalitativního množství dat je strukturovaný psaný rozhovor a doplněný o polostrukturovaný ústní rozhovor. Metoda slouží k získání detailních informací a k většímu vhledu do problematiky znevýhodněných dětí a jejich rodin z pohledu vedoucích sociálních pracovníků v komunitním centru. Strukturu rozhovoru tvoří celkem 15 otevřených otázek, které tak dávají prostor pro detailní odpovědi. Otázky k dotazníku jsou přílohou č. 2 této práce, včetně jeho přepisu.

Otázka č. 1 Jakou pozici v KC Motýlek zastáváte?

1. Sociální pracovníce
2. Vedoucí sociálně aktivizační služby

Otázka č. 2 – Jak dlouho zde pracujete?

Necelých 5 let
3 roky

Otázka č. 3 – Co bylo Vaší motivací k práci v KC Motýlek?

Zájem o práci s dětmi
Změna ze svého minulého zaměstnání a chtěla jsem dále pracovat jako sociální pracovník.

Otázka č. 4 – V jaké oblasti s dětmi pracujete?

Program Školička – posilování adaptace na dětský kolektiv, posilování respektu k autoritám, rozvojové dovednosti před nástupem do MŠ a ZŠ. Dále pomoc se školní přípravou.
V rámci sociálně-aktivizační služby, kde jsou jasně vymezené zákonem činnosti, které jsou (kontakt se společenským prostředím, zajištění přiměřených podmínek pro vzdělávání, smysluplné trávení volného času)

Otázka č. 5 – Co si myslíte, že Vaše práce přináší dětem z hlediska podpory ve školním vzdělávání?

Pozitivnější vztah ke vzdělávání, podpora při budování otevřené budoucnosti, posilování zodpovědnosti za vlastní budoucnost, pozitivní ocenění, které děti z tohoto prostředí obvykle neznají.
V rámci toho se snažíme pro děti zajistit podmínky pro to, aby se přiměřeně vzdělávali, aby optimálně plnili svoje školní povinnosti, aby oni i rodiče pochopili, že je potřeba se do školy pravidelně připravovat, mít pomůcky, učit se pravidelně to se snažíme přinášet do rodin, primárně dětem i rodičům, zejména aby

rodiče byly schopní aplikovat naše doporučení doma, aby příprava probíhala, aby se děti doma vzdělávali. Cílem není doučování jako takový, cílem je opravdu přenést do rodiny zvyky tak aby děti se připravovali doma pravidelně, aby děti i využívaly třeba to co nabízí škola, co nabízí jiné organizace v rámci doučování, aby využívaly internet v učení, doporučuje návštěvu pedagogicko-psychologické porady a tak dále. Je to takový balíček opatření, které vedou děti, aby prostě optimálně plnili svoje školní povinnosti a z mého pohledu to není doučování, co my tady děláme – je to spíše komplexní podpora. A ti rodiče jsou pro nás důležití, hodně důležití, protože oni musejí se doma zejména u menších dětí se postarat.

Otázka č. 6 – Změnil se průběh v oblasti podpory ve vzdělávání dětí? Pokud ano jak?

V čem?

Nezměnil. V některých případech je možné využít podpory dobrovolníka a v některých ne. Např. v případě specifika dítěte, náročnost situace dítěte či rodiny, křehkost vztahů mezi klientem a SAS atd.

Nemohu posuzovat, jak to bylo předtím. Mohu jen říct o co se já snažím. Snažím se pracovat s rodičema, jeli tomu umožněno přenášet tu aktivitu do domácnosti, provádět tak aby rodič viděl jakým způsobem, což znamená že když jsme v té domácnosti vidíme ty podmínky, a proto musíme pracovat tady, protože proto podmínky třeba skutečně nejsou a nejdou zajistit, ale já to nemohu posuzovat. Pro mě je důležitý pravidelný kontakt s rodičema a jejich dětma.

Otázka č. 7 – V jakém věkovém rozmezí se děti pohybují?

Pracuji s dětmi od 2,5 let do cca 5,6 let – školička, PŠP od 1. třídy – učiliště do 18 let věku.

Od nultého ročníku do, teď máme nejstarší vlastně asi 7. třídu, ale měli jsme i středoškoláka. Chlapce na učilišti. Ale pedagogická intervence jsem poskytovala i chlapci, který byl v předškolním věku a chodil do předškolní třídy v rámci mateřské školy s tím jsem pracovala, protože trpí ADHD a maminka úplně nebyla spokojená s tím, jak se vyvíjí a neuměla s tím fungovat a potřebovala pomoc.

Otázka č. 8 – Kolik dětí prošlo Vaší podporou v rámci vzdělávání?

PŠP – cca 20 dětí, Školička – cca 70 dětí

Nezodpovězeno

Otázka č. 9 – Máte dobré zkušenosti s prací dobrovolníků v oblasti vzdělávání?

Oba respondenti se shodují v odpovědi „Ano“

Otázka č. 10 – Vidíte v podpoře vzdělávání prostřednictvím dobrovolníků smysl?

Rozhodně

Určitě ano

Otázka č. 11 – Jaká je podle Vás úspěšnost v oblasti vzdělávání?

Dle mého není možnost úspěšnost dobrovolníka smysluplně hodnotit pro příliš mnoho faktorů, které do procesu vzdělávání dítěte z ohrožené rodiny zasahují a které není možné ze strany dobrovolníka ovlivnit. Podle mne je neúspěšným dobrovolníkem, ten, který ruší schůzky, chodí pozdě a nepřipraven, nemá zájem o podporu dítěte (např. vykonává dobrovolnictví jen kvůli přihlášce na VŠ) nebo nemá potřebné předpoklady v dalších oblastech: osobnostních atd.

Úspěšnost nevím, jak měřit, co je úspěch. Pro mě je úspěch v podstatě to že to probíhá, že ty děti a rodiče jsou schopny sem ty děti v pravidelných časech sem doprovodit a přivést je, takže už to je pro mě úspěch. *Takže v tomto spatřujete úspěch?* Rozhodně, ano. Že děti přicházejí, že si sami přinášejí témata, která chtějí, potřebují. V průběhu toho právě s dětmi mluvíme o tom, jak se jim daří, takže lze i odhalit že všechno není v pořádku. Já jsem přišla na to, že chlapečka je šikanovanéj ve škole a řešilo se to. Jedna dívka se sebepoškozovala, ale tady jsem vám říkala, že já určitě práce dobrovolníku si cením a považuji ji za hodně důležitou, ale v rámci toho já se svými dětma až na 1 výjimku pracuji sama, protože právě potřebuji jako sociální pracovník s těma dětma bejt, protože mi prioritně nejde v rámci té pomoci o předávání vědomostí, o které se tam snažíme, ale důležitější je třeba kontakt což je něco, co mi ten dobrovolník nepředá. Potřebuji pracovat s dětmi komplexně a navázat se na rodiče a potřebuji s nima pracovat sama. *Takže tam je to o navázání důvěry s rodičema a dětmi a o té soustavné práci, je to tedy proces.* Ano rozhodně, proces cílevědomej, komplexní, dlouhodobej, kde prostě potřebujou ty děti znát a znát i ty rodiče. Byť v rámci toho mám tady holčičku a sama si řekla i to že se chce učit angličtinu doma nemají internet a maminka neumí anglicky a doma tak se učíme angličtinu, ale to je jen část. Takže v průběhu té práce holčičce vysvětluji, jak se učit. Vysvětluji jí že má učebnici a snažím se přicházet na možnosti, kde motivovat ty děti k tomu aby šli za paní učitelkou aby jí pomohla, vysvětlila látku atd. takže to jsou takové věci že když pracuje dobrovolník já se něco dozvím ale ne moc.

Otázka č. 12 – Jaké jsou důvody neúspěšné intervence?

Nespolupráce a nezájem rodiny, např. nedocházení na konzultace, na PŠP...

Otázka č. 13 – Jaká spatřujete úskalí v oblasti podpory ve vzdělávání?

Je třeba širší podpory ze strany ZŠ – např. reedukační skupiny 2x v týdnu, jiná metodologie hodnocení než známek, které jsou pro rodiny obtížně čitelné v tom, co jejich dítě zvládá a v čem jej podpořit více...

Neochota dětí a jejich zákonných zástupců ať už jsou to rodiče nebo máme i pěstouny. Často se setkáváme s tím, že nám je sem přivedou děti s tím, že jako považují rodiče nebo třeba i pěstouni že a teď máme splněno. Ale myje velmi rychle vyvádíme z toho, že tak to není. Že to je samozřejmě první a důležitý krok, protože chápou a respektujeme že to je těžké, rozhodnout a dojít někam. Mnohdy se dozvídáme, že to uvažují lidi ½ roku, než dojdou. Jo a já chápou že to je obtížný si někoho pustití domu, ale rychle vysvětlujeme, že to je jen první krok a že největší podíl práce je na dítěti a na tom jejich rodiči. Že za zodpovědnost zůstává nadále tam a tam se snažím vysvětlit, jak by to mělo fungovat a tam se to právě nedaří, protože ti lidé nejsou schopni to přijmout, pochopit. Sami to nezažili anebo mnohdy vidím, že situace v rodině je tak složitá, že není prostor není to důležité v tu chvíli, protože rodina řeší bydlení finance, vztahové problémy, nemoce, postižení a skutečně nějaké vzdělání zůstává upozaděno, protože

ti lidé mají naplněnou kapacitu a nejsou objektivně schopni a záleží tam na tom v jakém věku děti přicházejí. Tam kde přicházejí 1,2 třída tam je úspěšnost dobrá, vidím výsledky. **Např. chlapec – maminka byla konsternovaná a nebyla schopná každý den se věnovat dítěti a počítat, číst, psát. Chlapeček zaostával. Od listopadu prosince zhruba jsme začali pracovat s maminkou a během 1 měsíce byl znát pokrok ve čtení plus maminky motivace v návštěvě pedagogicko-psychologické poradny kvůli přístupu chlapce a maminky. A na druhé straně zde máme i pravý opak – příklad** **Dívka 7. třída, bídná docházka, 10 x došla, nedochází na hodiny, má díry ve vzdělání, obtíže s matematikou, neumí základní početní operace a má umět zlomky, zde je otázka, zda lze vůbec takovou mezeru vyplnit/dohnat. Výchovné obtíže, je u babičky v ochraně, je to její pěstounka a omlouvá ji, není důsledná, doma ji nenutí se učit.** Děti nejsou zvyklé se učit. Rodiče, kteří sem chodí se snaží vnímat tu důležitost a ale obtíž je vtom že se jim to nevejde do programu. Řešení otázky socioekonomických je dlouhodobá. Mrzí nás ten potenciál. Nevyvíjíme tlak, aby to nebylo kontraproduktivní. Další příklad je dítě 1,2. třída velká šance na zlepšení plus pomoc vytvořit návyky, starší děti se hůře učí návyky. Další příklad 3 různé děti v 7. třídě jedno dochází dobře ale zbylé dvě ne. Ukazují jim, že nestačí intenzivně tady jednu hodinu něco dělat, ale že musejí doma pravidelně pokračovat, a vidím tu jejich hrůzu v očích. Děti mají obtíže matematicky myslet. Učím je pracovat s učebnicí. Naučit je ten proces učení se a když se mi podaří látku vysvětlit je to bonus. Otázka doučování – nastavení návyku učení se, automatizovaně. My děti odkazujeme jinak tady v knihovně se děje každou středu, vím že v komunitním centru v Kardašovské vím, že za určitých předpokladů jde vyřídít že doučování i ve škole. Samozřejmě naše klientela nemá peníze na to, aby si zaplatili doučování někde na komerčním trhu, ale pro mě je to skutečně tento proces, aby si to ty děti zažily. Je smutné vidět že ty děti trápí že každý den ve škole jsou napomínáni a peskováni že to neumí. **Zrovna příklad: Chlapeček, 3 třída mi to říkal že ho to trápí, že nechápe doma mu to nemohou pomoci nestačí na to, a to je začarovaný kruh a z toho pak když mu každý den někdo opakuje že něco neumí nezná, dělá špatně tak děti velmi často stůňou nebo můžou předstírat bolesti břicha, nebo jimi můžou skutečně trpět, nechťejí o školy a z toho pak mají vysoké absence a tam se taky užívá odborný termín skryté záškoláctví.** Rodiče třeba právě jednak když nemají ty návyky anebo jsem i viděla byt to nepovažují za vhodné, video, kdy rodiče natočili na video, jaká byla scéna holčičky v 1. třídě, která tam nechťela chodit, a právě to pramenilo z toho, že holčička neuměl, nezvládala tu látku, paní učitelka asi nebyla úplně citlivě reagovat tudíž tam se vytvářel permanentní tlak, který se na ní odrážel. Potom ty absence jsou ohromné, a ačkoliv jsou omluvené, škola si to spočítá a neuznává je a požaduje omluvenky od lékaře a tím se dostali do ohromných obtíží. V této rodině je 6 dětí a všechny propadli. Ty 2 starší už mají splněnou povinnou školní docházku, ale vyšli oba svorně v 7. třídě. Takže vidíte na tom, že to rodinné zázemí je...a to jsou děti milované a z této stránky je o ně hezky postaráno, ale toto prostě nedokážou. A tam jsme chodila téměř rok a podařilo se hodně věcí. S holčičkou jsem chtěla a ukazovala jsem mamince, jak to dělám, že když neumí písmenka a ostatní jsou již v polovině slabikáře nemá smysl, aby se trvalo na tom, aby četla to, co ostatní děti, ale je třeba začít s písmenkama od začátku a tam se maminka hezky navázala a pochopila o co jde a dokonce dětem koupila pomůcky ke čtení. Nakonec holčička propadla, ale já se domnívám že to je v pořádku a že by ten nedostatek přenášela dále a už by to velmi obtížně doháněla. A to byla zakázka OSPODu,

kde ty absence byly enormní, ačkoliv omluvené tam už byla spolupráce tedy ukončena, a tak to má být, ale vím, že další pololetí už měli děti jen 2 omluvené dny což je skutečně úspěch že ty děti celou dobu do školy chodili pravidelně a škola na to zareagovala a poskytla jim doučování v rámci školy a tady byla má úspěšná intervence v pochopení změny přístupu a tam já to hlavně vidím. Samozřejmě by bylo třeba ideální, kdyby mi dobrovolník doučoval a já jsem měla prostor pro tyto ostatní věci, ale to je samozřejmě limitovaný ochotou lidí věnovat nám čas a docházet, a to by bylo ideální. Kdybych já si mohla promluvit pak s maminkou a dítětem a pak by mohl přijít dobrovolník a doučovat to by bylo ideální a možná se tam někdy dostaneme ale nedoufám v to zatím příliš protože my bojujeme neustále jakoby s tím, že lidi nepřicházejí pravidelně a my je učíme že i my máme domluvený čas kdy naše práce probíhá a nelze jej určovat jinak – *je to řád* – přesně tak a pokud se mi dneska omluví že nemůže a že přijde zítra tak bohužel já zítra mám jiný program a nejsem a někdy jsem ale zpravidla nejsem schopná pružně reagovat a vtom se ty lidi učí a máme samozřejmě v pravidlech, že pokud děti dlouhodobě nechodí a nevyužívají služby pak ukončujeme spolupráci. Připravujeme se na tu práci, máme rezervované prostory a vyhrazený čas a samozřejmě pokud to neprobíhá dlouhodobě tak to nemá význam. My se snažíme to nedělat. – *tam je to samozřejmě i pro to dítě je důležité, aby vědělo že věci mají pevně daný řád, pravidla* – ano ale u těch menších dětí je to hlavně o rodičích **Příklad chlapěčka**, který byl ve 2. třídě, neuměl číst neuměl psát a začali jsme skutečně od písmene od začátku, navázali se na nás o prázdninách mezi 1 a 2 třídou a já jsme pořád nerozuměla tomu, že se něco nedělo už dřív a pak jsem se po nějaké době dozvěděla, že paní učitelka maminku půl roku upozorňovala od prosince předchozího roku taky tam byly vysoké absence protože chlapěčka bolelo břicho protože nestačil a maminka nás oslovila v červenci, takže tam vidíte jaká je tam proluka a bylo to pro mě smutný protože ten chlapěček hrozně moc chtěla a snažil se a bohužel to tam bylo zmarněný tímto. Bohužel se pak odstěhovali, takže nevím, jaký to mělo dál vývoj kus práce jsme udělali. A potom tady já narážím na postupy škol, to je pro mě. Já to neposuzuji ani nekritizuji protože nejsem speciální pedagog ale z pohledu soc. pracovníka je pro mě velmi nepochopitelné že pořád děti (jak jsem vám říkala u té holčičky jak neumí číst, jak dělala to opakování) tak kdybyste se podívala do její žákovské knížky tak byste si myslela že je nejlepší ve třídě tam byly samé jedničky a potom se tam někdy v květnu objevilo červeně napsáno „**Janička bude opakovat první třídu**“ – jak je to možné? – nevím, já asi chápu to že nechtějí děti stresovat špatnými známkami negativní vazbou ale to bylo pro mě překvapení a takto to vídám hodně často a pak si už říkám že na známky se nelze spoléhat a proto hodně motivuji maminky a vždy říkám „**Běžte do školy za paní učitelkou a chtějte informace protože známky v notýsku nemusejí úplně odpovídat situaci.**“ Někde ano někde ne záleží na škole. Víam o škole, kde všechny děti měli na vysvědčení samé jedničky což neodpovídalo realitě a s tím narážím. Protože když budete mít dítě a bude mít samé jedničky a nebudete v tomto člověk zdatný tak nebudete vědět, že se něco děje špatně že dítě neumí. Tak jak vy rozpoznáte, jak na tom dítě je? Budete žít v domnění že tomu tak je, a právě v tomto motivujeme. Anebo rodiče nemají přístup. Dnes mají děti hodně ty bakaláře a rodiče nemají ke známkám přístup. Nemají ty podmínky, nemají internet a nemají tudíž jak se k tomu dostat. – V dnešní době neexistují již třídní schůzky pro rodiče? Víte, co existují, ale tam se řeší jiné záležitosti než prospěch. K prospěchu alespoň ve většině škol nějaké konzultace a tady zase jsme na tom že ty rodiče tam třeba nejdou anebo je to 1x

za to pololetí a k tomu je samozřejmě motivujeme. Příklad měla jsem maminku, co měla chlapečka a neměla přístup do bakaláře a kluk propadnul a ona o tom nevěděla, netušila že se něco takového blíží. Další příklad holčička v pěstounské péči u babičky, která to nemá a neumí a má papírovou žákovskou a ti učitelé, jak nejsou zvyklí, tak ty nejsou informovaní nebo taky se ŽK ztratí a já mám velký úkol namotivovat babičku abychom to zřídili s tím, že jí nabízím všeobecnou podporu s tím, že já mám počítač s internetem a můžu za ní přijít nebo ona může přijít zamnou sem a přihlásit a vysvětlit a zdá se to takto jednoduchý, ale já jsem o tom s paní mluvila třeba 5x a ještě tam nejsme. Takže to je ono. Protože tady jsou i výchovné obtíže. Ale zase ona škola, pokud je to velký problém informuje neprodleně. A to je to, co chci provázat školu rodinu a provázat dohromady tak aby pro dítě v rámci vzdělávání bylo zajištěno co nejlépe a samozřejmě čím menší dítě tím mám lepší šanci na úspěch jak u toho rodiče, tak i u toho dítěte.

Doplňující otázka – komunikujete se školou?

Minimálně. Já samozřejmě v rámci sociálně aktivizační služby pravidla, jak mám komunikovat. Já nemůžu jen tak zavolat do školy, že mi dem chodí nějaký dítě to je samozřejmě po dohodě s maminkou a já jsem osobně se školou komunikovala tak 2x. A to spíš nabízím doprovod a byla jsem ve škole, doprovodila jsem maminku u jednání, které bylo obtížné ale snažím se to právě – vy jděte za paní učitelkou a zjistěte co je potřeba a my pak na tom budeme pracovat. Ty menší děti mají komunikační sešitky kde paní učitelky píšou vzkazy a s těma maminkama, když tady máme ty menší děti procházíme ŽK, procházíme komunikační notýsek, a říkám tady vám paní učitelka píše, že máte trénovat souhlásky, děláte to? Jak to děláte? A to mají prvňáci, a to se mi líbí. Takže mnohdy vidíte že ti rodiče to neotevřou. A jí jim říkám tady by bylo dobrý odepsat paní učitelce četli jsme 5x aby měla zpětnou vazbu k tomu, jestli se na tom pracuje. Je to práce toho provázání toho, co se zdá být běžné, ale není. **Další příklad mám tady dvě paní cizinky, které nechápu požadavky školy, ale skutečně nechápu že ve škole z matematiky psali desetimitovku a chlapec to měl špatně takže paní učitelka mu to škrtila dala mu pětku a pod to mu napsala O a ta maminka nevěděla že to mají vypočítat a zase další poznámka a maminka to skutečně nechápala. Druhá maminka neumí dobře česky a nechápala prostě sdělení, takže jsem vysvětlovala princip, takže to je to o co se snažím tady se snažím u těch rodičů.**

Otázka č. 14 – Jaký je Váš osobní názor na podporu vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněných rodin?

Podpora ze strany NO nestačí, je třeba změnit systém.

Otázka č. 15 – Popište mi prosím, jak probíhá systém podpory dětí znevýhodněných rodin od počátku? Jak se k Vám do KC dostávají?

Doporučení ZŠ, OSPOD, spokojených klientů, kteří službu již využívají.

Závěrečná otázka č. 16 – když se poslední otázkou vrátím zpátky k těm dobrovolníkům, jak jste řekla Vám by nejlépe pomohlo pracovat v kombinaci s dobrovolníkem s tím, že by se věnovali vyloženě tomu doučování těch předmětů, které tomu danému dítěti nejdou – ano, ale zatím to úplně takhle nemůžu. Mě osobně pracuje dobrovolník s jedním chlapečkem, který k nám dochází několik let a pracovali jsme sním my a teď už to není nutný a já dál pracuji s maminkou a jeho mladším bratrem a tam jsme připustila k práci s dobrovolnicí, která se mu může věnovat a sní mluvím a předáváme si informace, o tom čemu se věnovat co nemůže udělat doma sám nebo maminka a současně říkám je důležité mluvit o tom že je nutné se učit každý den, připravovat se atd. a ten dobrovolník mi dá vždycky záznam co dělali a já na to i reaguji a když nemám pocit že to neprobíhá úplně kontinuálně a že nemám informace o tom jestli se to zlepšuje atd...dle mého názoru je vzdělání jedna z nejdůležitějších věcí k uplatnění na trhu a to jim říkám a je potřeba udělat podmínky a vysvětlit jim aby oni to pochopili a aby to pochopili i rodiče. Rodiče mají mnohdy špatnou zkušenost se školou s OSPODem bojí se obávají se, nejsou otevření což je pochopitelné ale pak když se otevřou tak se dozvíte že je nikdy nikdo nepodporoval že ve škole vyšli v té 7. třídě že propadli, že teď mám klientku která říká moje rodiče byli negramotní oba dva, ona říká našim to bylo vždycky úplně jedno já jsem do školy taky vlastně nechodila našim to bylo jedno takže jde o to se z toho kruhu dostat ven a to dítě vytáhnout a ti rodiče kteří chodí k nám jsou motivovaní a to je dobře akorát musíme to podchytit a včas s tím pracovat.

Shrnutí:

Z prováděného výzkumného šetření z třetího hlediska, kdy respondenti jsou sociální pracovníci komunitního centra bylo zjištěna shoda ve spokojenosti spolupráce dobrovolníka s dítětem v oblasti podpory se školní přípravou. Oba respondenti se shodují v názoru, že dítě je připraveno na řešení otázek a problémů jimž čelí ve škole. Rozpor respondentů panuje v otázce zlepšení prospěchu dítěte po spolupráci s dobrovolníkem. Oba respondenti se shodují na tom, že děti a dobrovolníci mývají kladné vztahy, že se děti na hodiny těší a že spolupracují. Shodují se také v otázce zlepšení vztahu dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s dobrovolníkem. V komunitním centru pracují s dobrovolníky pravidelně, dodávají jim zpětnou vazbu a zohledňují jejich podnětné názory. Práce dobrovolníků si váží a považují ji za velmi potřebou, avšak poukazují na jistá úskalí a nedostatečnost dobrovolnické práce. Na problematiku pomoci dětem se sociálním znevýhodněním se dívají komplexní optikou. Naznačují, že je potřeba zohlednit celkovou situaci v rodině a začít s rodinou pracovat jako s celkem a snažit se pomoci s nastavováním procesů od sociálního zázemí, bydlení, peněz, práce až po pomoc se školní přípravou dětí. Pomoc se vzděláním, či podpora dítěte s přípravou do školy je tedy z tohoto pohledu považována jako jednu dílčí a neméně důležitou část celého komplexního procesu. Na otázku, jak probíhá spolupráce s rodinami popisují, že rodiče

s dětmi přicházejí na základě základní školy, doporučení OSPODU nebo na doporučení jiných klientů a že s rodinami řeší veškeré oblasti života – ohrožené bydlení, zaměstnání, dluhy, posilování rodičovských kompetencí, podpora spolupráce rodič/škola/úřad. Pravidelná sezení s rodiči, vysvětlení důležitosti řádné přípravy do školy, docházky na rodičovské schůzky do školy. Nedostatek vidí v podpoře dětí ze strany základních škol, u dětí s hendikepem, z nepodnětného prostředí nezájmem či omezením rodičů, nedostatečnou nabídkou doučování, a v neexistenci institutu sociálního pracovníka ve škole. V otázce úspěšnosti práce dobrovolníka reaguje slovy *Úspěšnost nevím, jak měřit, co je úspěch. Pro mě je úspěch v podstatě to že to probíhá, že ty děti a rodiče jsou schopny sem ty děti v pravidelných časech sem doprovodit a přivést je, takže už to je pro mě úspěch. Že děti přicházejí, že si sami přinášejí témata, která chtějí, potřebují. V průběhu toho právě s dětmi mluvíme o tom, jak se jim daří, takže lze i odhalit že všechno není v pořádku.*

Názory na zlepšení situace vidí respondenti v tom že je třeba dětem se více věnovat a pracovat soustavně s rodiči kterým je potřeba vysvětlovat potřebu řádné domácí přípravy. V práci však přes veškerá úskalí stále vidí oba respondenti smysl, a to hlavně v tom, že je dítě i za malé pokroky oceňováni a je mu předesílán praktický smysl vzdělání jehož výsledek je do značné míry určující pro výběr povolání. V otázce práce dobrovolníků dodává že by ji nejlépe vyhovoval proces, kdy bylo by třeba ideální, kdyby mi dobrovolník doučoval a já jsem měla prostor pro tyto ostatní věci, ale to je samozřejmě limitovaný ochotou lidí věnovat nám čas a docházet, a to by bylo ideální. Kdybych já si mohla promluvit pak s maminkou a dítětem a pak by mohl přijít dobrovolník a doučovat to by bylo ideální a možná se tam někdy dostaneme“ a dodává „mě osobně pracuje dobrovolník s jedním chlapečkem, který k nám dochází několik let a pracovali jsme s ním my a teď už to není nutný a já dál pracuji s maminkou a jeho mladším bratrem a tam jsme připustila k práci s dobrovolnicí, která se mu může věnovat a sní mluvíme a předáváme si informace, o tom čemu se věnovat co nemůže udělat doma sám nebo maminka a současně říkám je důležité mluvit o tom, že je nutné se učit každý den, připravovat se atd. a ten dobrovolník mi dá vždycky záznam co dělali a já na to i reaguji a když nemám pocit že to neprobíhá úplně kontinuálně a že nemám informace o tom jestli se to zlepšuje atd...dle mého názoru je vzdělání jedna z nejdůležitějších věcí k uplatnění na trhu a to jim říkám a je potřeba udělat podmínky a vysvětlit jim aby oni to pochopili a aby to pochopili i rodiče.“

Diskuze

Předpokladem výzkumného šetření prováděného ze tří různých hledisek, které se však propojují bylo zjistit vliv a úspěšnost dobrovolnické činnosti ve spojení s neziskovou organizací, v tomto případě se jednalo o komunitní centrum Motýlek. Dále byla pak zkoumána neúspěšná intervence. Z výzkumného šetření vyplývá, že jak rodiče, tak i dobrovolníci a sociální pracovníci se ve většině shodují v tom, že školní prospěch dětí se po spolupráci s dobrovolníky spíše zlepšil a že došlo ke zlepšení vztahu dítěte ke školnímu prostředí. Všichni tázaní respondenti se shodují že děti mají kladné vztahy se svými dobrovolníky a že se na hodiny s nimi těší. Všichni se shodují že by doporučili spolupráci s komunitním centrem i ostatním lidem nacházejícím se v obdobné životní situaci. V komunitním centru se cítí bezpečně a vítáni. Respondenti ze skupiny sociální pracovník/zaměstnanci organizace však upozorňují na důležitost vidět problematiku pomoci dětem ze znevýhodněného prostředí jako komplexní a že podpora ve vzdělávání a podpora pomoci se školní přípravou je pouze jedna, byť důležitá část. Je potřeba s rodinou pracovat jako s celkem a nastavovat procesy správného fungování celé rodiny a zapojit, pokud možno všechny členy a vysvětlit jim to tak aby pochopili že to je důležité být důslední, navzájem se podporovat a soustavně spolupracovat a dát rodinnému životu řád. Komunikovat se školou s úřady a řešit nastalé, byť nepříjemné situace v životě.

Výzkumné šetření tedy potvrzuje předpoklad, že vliv dobrovolnické činnosti ve spojení s komunitním centru, je úspěšné byť úspěšnost nelze měřit a že má smysl v ní pokračovat. V otázce neúspěšné intervence bylo zjištěno že k ní dochází v případech kdy rodina nemá o vzdělání svých dětí potažmo o nabízenou zájem a nespolupracuje. Jsou případy, kdy má rodina špatnou zkušenost s jinými institucemi a dlouho se rozhoduje, než komunitní centrum navštíví. Dalšími důvody jsou nedostatečná kapacita k řešení problémů se vzděláváním a školou, jelikož rodina řeší základní existenční problémy na úkor vzdělávání.

Závěr

Moderní společnosti vnímají vzdělávání jako možnou cestu k překonávání nerovností a historicky jej realizovali tím, že demokratizovaly přístup k vyššímu vzdělání. Z toho lze odvodit, že vzdělávací systém významně spolurozhoduje o životních

šancích ve smyslu profesního zařazení. Zde se však ukazuje problém, jehož si všímají sociální vědy, a tím je reprodukce sociokulturních nerovností. Tyto nerovnosti se povětšinou přenášejí v rodinách od rodičů na děti a tím se reprodukuje existující podoba sociální stratifikace. Jak bylo již v teoretické části práce uvedeno člověk se rodí jako bytost biologická a v průběhu vývoje se stává tvorem společenským, tedy procesem socializace. Z čehož lze usuzovat že největší váhu má v období dětství a dospívání. Vzdělávací systém je nastaven tak, že rozděluje školy na různé stupně nebo podle kvality na straně rodin tedy mohou být rozdíly, které vězí v jejich ekonomických možnostech poskytnout dítěti podporu ve vzdělávání. Jsou rodiny takové, kde není v možnostech rodičů zajistit klidné a podpůrné zázemí k jejich vývoji a správnému fungování, a to se odráží i v oblasti vzdělávání. Téma reprodukce nerovnosti je závažnou a nespolehlivou uchopitelnou otázkou a ukazuje na to, že úspěch ve škole má silný vliv sociální a kulturní nerovnosti. Snížení tohoto neúspěchu se vyplatí jak jednotlivci, tak i společnosti. Přispívá k hospodářskému růstu a rozvoji dané společnosti. Rodiče, kteří mají vyšší socioekonomický status si mohou dovolit poskytnout rozšířenější a kvalitní výuku, která není dostupná každému dítěti. Na druhé straně pak děti ze sociálně znevýhodněných rodin mají situaci až na jisté výjimky obvykle předurčenou. Vstupují do vzdělávacího systému taktéž s jiným jazykovým kódem, který by mohla odstranit např. výuka osobnostního a sociálního rozvoje. Do jaké rodiny se člověk narodí ovlivnit nemůže, ale měl by mít možnost a stejné právo a podmínky na vzdělání, které lze ovlivnit zvnějšku. Vzdělanostní nerovnosti způsobují ohrožení nezaměstnaností a kriminalitou. Proto autor práce spatřuje jistou naději v individuální podpoře ve vzdělávání dětí ze znevýhodněného prostředí prostřednictvím neziskové organizace ve spojení s činností dobrovolníků. Výchozím bodem byla autorova dobrovolnická zkušenost v oblasti podpory ve vzdělávání a cílem bylo zjištění možné úspěšnosti a celkového smyslu této podpory pomocí výzkumného šetření. Dále pak důvody neúspěšné intervence. Šetření probíhalo ze tří různých hledisek a bylo kombinací dotazníků a polostrukturovaných rozhovorů. Z výzkumného šetření vyplývá, že předpoklad, vlivu dobrovolnické činnosti ve spojení s komunitním centrem, se jeví jako úspěšné, byť úspěšnost nelze přesně měřit. Hodnotou úspěšnosti lze považovat už jen to, že rodiče s dětmi do komunitního centra docházejí a spolupracují, jak výzkumné šetření potvrzuje. Lze s určitou jistotou říci že šetření taktéž potvrzuje smysl v této činnosti pokračovat. V otázce neúspěšné intervence bylo zjištěno že k ní dochází většinou v případech, kdy rodina nemá o vzdělání svých dětí potažmo o nabízenou pomoc zájem a nespolečně pracuje. Ani zde ale není možné situaci generalizovat.

Je potřeba zohlednit, že jsou případy, kdy má rodina špatnou zkušenost s jinými institucemi a dlouho se rozhoduje, než komunitní centrum navštíví. Dalšími důvody jsou nedostatečná kapacita k řešení problémů se vzděláváním a školou, neboť rodina řeší základní existenční problémy na úkor vzdělávání dětí. Autorův předpoklad byl tedy ve větší míře potvrzen a současně poskytuje detailní vhled do současné situace znevýhodněných dětí a ukazuje možná východiska a prostor k jejímu zlepšení.

Seznam odborné literatury

1. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., *Pedagogický slovník*, Praha, Portál, 2003, ISBN 80-7178-772-8.
2. Tošner, J., Sozanská O., *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*, Praha, Portál, 2006, ISBN 80-736-71786.
3. Vágnerová M., *Vývojová psychologie*, Praha Portál, 2000, ISBN 80-7178-208-0.
4. Sobotková I., *Psychologie rodiny*, Praha Portál, 2. vydání přepracované, 2007, ISBN 978-80-7367-250-8.
5. Čáp J., Mareš J. *Psychologie pro učitele*, 1. vydání Praha Portál, 2001, ISBN 80-7178-463-X.
6. Hadj-Mousova, Z., *Sociální psychologie*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003, ISBN 80-72901184.
7. Matoušek O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, Praha Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-818-0.
8. Matějů P., *N(e)rovné šance na vzdělání*, Praha Academia, ISBN 80-200-1400-4.
9. Palečková J., Straková J., Tomáše V., *Mezinárodní studie čtenářské gramotnosti, Rozdíly mezi školami v České republice*, Praha, Výzkumný ústav pedagogický.
10. Havlík R., Kořa J., *Sociologie výchovy a školy*, 3. vydání Praha Portál, 2011, ISBN 978-80-2620042-0.
11. Rabušicová M., Šedřová K., *Škola versus Rodina*, 1. vydání, Brno, Muni, 2004, ISBN 80-210-3598-6.
12. Simonová N., *Vzdělanostní nerovnosti v České společnosti*, 1. vydání edice SLON, 2011, ISBN 978-80-7419-070-4.
13. Hamplová D., Katrňák T. (eds), *Na vzdělání záleží (Jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti)*, Centrum pro studium demokracie a kultury, 208, ISBN 978-80-7325-457-5.

14. Katrňák T., *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*, Praha, edice SLON, 2004, ISBN 978-80-86429-6.
15. *Dobrovolníci v neziskových organizacích*, Praha, ICN 2001, ISBN 80-86423-05-0.
16. Fiala, J., Valentová A., *Neziskový sektor*, České Budějovice, 1996, str. 6
17. Průcha J., *Pedagogika* roč. LIII, 2003, *Sociální nerovnosti ve vzdělávání Aktuální problematika pro českou pedagogiku*
18. Kovařík, J., Pazlarová H., Bubleová V., *Práva ohrožených a znevýhodněných dětí (závěrečná zpráva)* online s. 1
19. Hendl, J., *Kvalitativní výzkum*, Praha Portál, 2006, ISBN 978-80-262-0219-6
20. Švaříček R., Šedřová K., a kolektiv, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*, 1. vydání, Praha Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.
21. Školský zákon §16, <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-11-7-2020> (online)
22. Straková, J., *Mezinárodní šetření OECD*, <https://www.csicr.cz/getattachment/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/Prekonavani-skolniho-neuspechu-v-CR/Prekonavani-skolniho-neuspechu-seznam-clanku/Spotlight-zprava-Ceska-republika/Spotlightzprava.pdf>
23. <https://www.dobrovolnik.cz/zacatky-dobrovolnictvi-v-cr>, online
24. PPQ research online, <https://www.paqresearch.cz/post/souvislost-soci%C3%A1ln%C3%ADho-znev%C3%BDhodnC4%9Bn%C3%AD-a-vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%ADch-probl%C3%A9m%C5%AF>, podrobná výzkumná zpráva, online
25. www.majinato.cz/individualniducovanivrodinach online
26. <http://www.nicm.cz/dobrovolnictvi-adresar-organizaci> online
27. <https://www.eurodesk.cz/erasmus/erasmus-mladez/evropska-dobrovolna-sluzba>, online
28. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>, online
29. <http://crdm.cz/>, online
30. https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/asz_metodika_prace-s-rodinami-v-svl_final-pdf/, online
31. <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/rodina-a-socialne-pravni-ochrana-ditete/>, online

32. http://nicm.cz/files/Brozura_Dobrovolnictvi.pdf, online
33. https://www.neziskovky.cz/clanky/511_693/fakta_studie-vyzkumy-nno/,
Historie a současnost dobrovolnictví v České republice, studie o dobrovolnictví,
Krátká K., Pernicová H., a další, online
34. www.dobrovolnik.cz, Praktický rádce pro zájemce o dobrovolnickou službu,
online

Příloha č. 1

1. Organizace pomáhající osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, nezaměstnaným, trpícím domácím násilím a poskytující pomoc při péči o děti, mládež a rodiny ve volném čase a při pořádání sbírek a charitativních akcí pro tyto osoby.

Adra, o. s.

Amalthea, o. s.

Amelie, o.s.

Anabell, o. s.

Arkáda - sociálně psychologické centrum

Asistence, o. s.

Asociace křesťanských sdružení mládeže

Asociace pomáhající lidem s autismem (APLA) - Jižní Morava, o.s.

Berkat, o. s.

Cedr - komunitní centrum, o. s.

Centrom

Česká společnost AIDS pomoc

Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s.

Daneta - Svépomocné sdružení rodičů a přátel zdravotně postižených dětí

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diecézní charita Plzeň, farnost Cheb

Domeček - středisko pro volný čas a integraci Diakonie a misie CČSH

Duha - sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi

Ester, o. s.

Hestia, o. s.

HoSt Home-Start Česká republika

Hyperaktivita - Institut pro studium a terapii hyperaktivity a poruch pozornosti

Charita Olomouc

Chytrá horákyňe

Inex - Sdružení dobrovolných aktivit

Křesťanská akademie mladých

Maltéžská pomoc

Mirabilis

Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, o. s.

Neposeda

Oblastní charita Hradec Králové

Palaestra - sdružení pro mimoškolní aktivity

Pohoda - společnost pro normální život lidí s postižením

Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva

Proxima Sociale, o. s.

P-centrum

Sdružení na pomoc dětem s handicapem

Sdružení pro aktivní odpočinek a integraci postižených - SAOP

Slunečnice

Sociální agentura, o. s.

SOZE - Sdružení občanů zabývajících se emigranty

Společně k bezpečí, o. s.

Společnost Duha - integrace osob s mentálním postižením

Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR, o. s., Okresní organizace SPMP ČR
Cheb v Mnichově

Spolkový dům Mariany Berlové, o. s.

Středisko náhradní rodinné péče

Šance pro tebe

YMCA - Živá rodina

Vlastní cestou, o. s.

Výcvikové canisterapeutické sdružení HAFÍK, o. s.

2. Organizace poskytující pomoc příslušníkům národnostních menšin a imigrantům.

Adra, o. s.

Berkat, o. s.

Centrom

Centrum pro integraci cizinců

Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s.

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Ester, o. s.

Charita Olomouc

Maltéžská pomoc

Oblastní charita Hradec Králové

Organizace pro pomoc uprchlíkům

SOZE - Sdružení občanů zabývajících se emigranty

3. Organizace zaměřující svoji pomoc osobám drogově závislým a osobám po výkonu trestu odnětí svobody.

Arkáda - sociálně psychologické centrum

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Charita Olomouc

Oblastní charita Hradec Králové

P-centrum

4. Organizace pomáhající při ekologických, humanitárních či přírodních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí a při péči o zachování kulturního dědictví.

Adra, o. s.

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diecézní charita Plzeň, farnost Cheb

Ekodomov

Hnutí Brontosaurus

Hnutí Duha - Přátelé Země Česká Republika

Inex - Sdružení dobrovolných aktivit

Římskokatolická farnost u kostela Matky Boží před Týnem

Slunečnice

Zdroj: www.mvcr.cz

květen 2019

Dotazník_Pomoc se školní přípravou_Rodiče

Vážení rodiče,

chtěla bych vás požádat o několik minut vašeho času k vyplnění dotazníku, jež je součástí mé bakalářské práce. Ve své práci se zaměřuji na problematiku individuální pomoci se školní přípravou znevýhodněných dětí v souvislosti s dobrovolnickou organizací, kterou jako rodiče se svými dětmi navštěvujete. Vaše odpovědi jsou pro mě cenným zdrojem poznání a poslouží k zmapování situace ve věci prospěšnosti jak této záslužné instituce tak i dobrovolné činnosti. Všechny Vaše odpovědi budou zpracovávány anonymně v souladu zákona od GDPR, nikde nepoužiji žádné osobní údaje. Děkuji vám za váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku. S pozdravem. Martina Šebková

1. Pohlaví vašeho dítěte:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

chlapec

dívka

2. Věk vašeho dítěte:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

(Odpověď 1)

Jiná...

3. Třída ve škole kterou vaše dítě navštěvuje:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

první

druhá

třetí

čtvrtá

pátá

druhý stupeň

4. Počet sourozenců vašeho dítěte:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

(Odpověď 1)

Jiná...

5. Kdo se věnuje Vašemu dítěti v oblasti přípravy do školy?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

matka

otec

bratr/sestra

širší rodina

dobrovolník

Jiná...napiště kdo

6. Jak dlouho navštěvuje vaše dítě organizaci?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

méně než 1 rok

více než 1 rok

7. Považujete spolupráci vašeho dítěte s dobrovolníkem za užitečnou v těchto oblastech?:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Čtení	☐	☐	☐	☐
Psaní	☐	☐	☐	☐
Matematika	☐	☐	☐	☐
Přírodní vědy	☐	☐	☐	☐
Anglický jazyk/Německý jazyk	☐	☐	☐	☐
Český jazyk	☐	☐	☐	☐

8. Jste spokojeni s poskytováním služeb dobrovolníka v rámci školní přípravy vašeho dítěte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Díky spolupráci s dobrovolníkem je dítě dobře připraveno do školy.	☐	☐	☐	☐
Dobrovolník připravuje Vaše dítě na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole.	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se školní prospěch Vašeho dítěte po spolupráci s dobrovolníkem?	☐	☐	☐	☐
Má Vaše dítě kladný vztah s dobrovolníkem?	☐	☐	☐	☐
Vaše dítě má kladný vztah k doučování? Těší se na hodiny?	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se vztah Vašeho dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s dobrovolníkem?	☐	☐	☐	☐

9. Jste spokojeni s podporou organizace obecně?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Ve věci sociální podpory?	☐	☐	☐	☐
Ve věci pomoci řešení vztahových otázek?	☐	☐	☐	☐
Ve věci respektu?	☐	☐	☐	☐
Organizace poskytuje Vám i Vaším dětem zaměstnancům bezpečné a řádné prostředí.	☐	☐	☐	☐
Zaměstnanci organizace prokazují opravdový zájem o dobro ostatních.	☐	☐	☐	☐
Doporučila bych spolupráci?	☐	☐	☐	☐

10. Cítíte se v organizaci KC Motýlek vítán/a?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď* Ano Ne

11. Jak byste ohodnotil/a komunikaci s pracovníky organizace?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Váš názor je pro organizaci důležitý.	☐	☐	☐	☐
Věnují se Vám pravidelně?	☐	☐	☐	☐
Dostáváte zpětnou vazbu pro Vaše dítě?	☐	☐	☐	☐

12. Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v podobné životní situaci?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Rozhodně souhlasím
- Souhlasím
- Nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím

13. Zlepšila se kvalita Vašeho rodinného soužití po dlouhodobé spolupráci s organizací?

14. Nejvyšší dosažené vzdělání matky dítěte:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ukončené základní vzdělání
- ukončené středoškolské vzdělání bez maturity
- ukončené středoškolské vzdělání s maturitou
- ukončené vysokoškolské vzdělání
- bez vzdělání

15. Nejvyšší dosažené vzdělání otce dítěte:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ukončené základní vzdělání
- ukončené středoškolské vzdělání bez maturity
- ukončené středoškolské vzdělání s maturitou
- ukončené vysokoškolské vzdělání
- bez vzdělání

16. Do které skupiny byste zařadila čistý měsíční příjem vaší rodiny?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- bez příjmů
- do 10.000 Kč
- do 30.000 Kč
- Jiná...napiště jaké

17. Považujete vzdělání za důležité? Pokud ne, proč?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Ano
- Ne
- Pokud ne, proč?

18. V jakých předmětech má vaše dítě problémy?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- český jazyk
- matematika
- cizí jazyk
- čtení
- psaní
- žádný
- jiný

Dotazník_Pomoc se školní přípravou_Dobrovolníci

Vážení dobrovolníci,

chtěla bych vás požádat o několik minut vašeho času k vyplnění dotazníku, jež je součástí mé bakalářské práce. Ve své práci se zaměřuji na problematiku individuální pomoci se školní přípravou dětí ze znevýhodněných rodin v souvislosti s dobrovolnickou organizací, kde jako dobrovolníci pracujete. Vaše odpovědi jsou pro mě cenným zdrojem poznání a poslouží k zmapování situace ve věci prospěšnosti vaší záslužné dobrovolné činnosti. Všechny Vaše odpovědi budou zpracovávány anonymně v souladu zákona od GDPR, nikde nepoužiji žádné osobní údaje. Děkuji vám za váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku. S pozdravem. Martina Šebková

1. Co bylo motivací abyste se stal/stala dobrovolníkem?

2. Proč jste si vybrala právě KC Motýlek?

3. V jaké oblasti se věnujete práci dobrovolníka?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- vzdělávání
- aktivity pro zdravotně handikepované děti
- venkovní aktivity
- práce v terénu
- Jiná...

4. Kolika dětem se aktuálně věnujete v oblasti pomoci se školní přípravou?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 1 dítě
- 2 děti
- více než 2 děti

5. Jak dlouho se věnujete práci dobrovolníka?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- méně než 1 rok
- více než 1 rok

6. Do jaké třídy chodí dítě, kterému se věnujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- 1 třída
- 2 třída
- 3 třída
- 4 třída
- 5 třída
- druhý stupeň základní školy
- Jiná...

7. Jaké oblasti se v souvislosti se školní přípravou dítěti věnujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Neutrálně	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Čtení	☐	☐	☐	☐	☐
Psaní	☐	☐	☐	☐	☐
Matematika	☐	☐	☐	☐	☐
Přírodní vědy	☐	☐	☐	☐	☐
Anglický jazyk/Německý jazyk	☐	☐	☐	☐	☐
Český jazyk	☐	☐	☐	☐	☐

8. Jste spokojeni s poskytováním vašich služeb dobrovolníka v rámci školní přípravy dítěte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Díky spolupráci si myslím, že je dítě dobře připraveno do školy.	☐	☐	☐	☐
Myslím si, že dítě je připraveno na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole.	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se školní prospěch daného dítěte po spolupráci s Vámi?	☐	☐	☐	☐
Máte s dítětem kladný vztah?	☐	☐	☐	☐
Spolupracuje s Vámi dítě v oblasti školní přípravy?	☐	☐	☐	☐
Domníváte se, že se dítě převážně těší na hodiny?	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se vztah dítěte ke školnímu prostředí po vaší společné spolupráci?	☐	☐	☐	☐

9. Jste spokojeni s podporou organizace obecně?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Ve věci sociální podpory?	☐	☐	☐	☐
Ve věci pomoci řešení vztahových otázek?	☐	☐	☐	☐
Ve věci respektu?	☐	☐	☐	☐
Organizace poskytuje bezpečné a řádné prostředí.	☐	☐	☐	☐
Zaměstnanci organizace prokazují opravdový zájem o dobro ostatních.	☐	☐	☐	☐
Doporučila bych spolupráci?	☐	☐	☐	☐

10. Setkáváte se osobně i s rodinou dítěte kterému se věnujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí* Ano Ne Odpověď Jiná..

11. Co vám přináší/dává tato činnost? Vidíte v ní smysl?

12. Jak byste ohodnotil/a komunikaci s organizací?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Váš názor je pro organizaci důležitý.	☐	☐	☐	☐
Věnují se vám pravidelně?	☐	☐	☐	☐
Dostáváte zpětnou vazbu k vaší práci?	☐	☐	☐	☐

13. Popiště mi prosím co vám dala tato zkušenost?

14. Máte nějaké negativní zkušenosti? Pokud ano, jaké?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí* Ano Ne Pokud ano - jaké?

15. Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v těživé sociální situaci jako vaši klienti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Rozhodně souhlasím
- Souhlasím
- Nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím

Dotazník_Pomoc se školní přípravou_Zaměstnanci organizace

Vážení zaměstnanci organizace,

chtěla bych vás požádat o několik minut vašeho času k vyplnění dotazníku, jež je součástí mé bakalářské práce. Ve své práci se zaměřuji na problematiku individuální pomoci se školní přípravou dětí ze znevýhodněných rodin v souvislosti s dobrovolnickou organizací, kde pracujete jako zaměstnanci. Vaše odpovědi jsou pro mě cenným zdrojem poznání a poslouží k zmapování situace ve věci prospěšnosti záslužné dobrovolnické činnosti. Všechny vaše odpovědi budou zpracovávány anonymně v souladu zákona od GDPR, nikde nepoužiji žádné osobní údaje. Děkuji vám za váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku. S pozdravem. Martina Šebková

1. Co bylo motivací abyste se stal/stala zaměstnancem organizace tohoto typu?

2. Jaké je vaše pracovní zaměření?

3. Proč jste si vybrala právě KC Motýlek?

4. Kolika dětem se aktuálně věnujete v oblasti pomoci se školní přípravou?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

1 - 3 děti

více než 3 děti

Jiná...

5. Jak dlouho se věnujete práci s dětmi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

méně než 1 rok

více než 1 rok

6. V jaké oblasti pomoci se školní přípravou se věnujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Čtení	☐	☐	☐	☐
Psaní	☐	☐	☐	☐
Matematika	☐	☐	☐	☐
Přírodní vědy	☐	☐	☐	☐
Anglický jazyk/Německý jazyk	☐	☐	☐	☐
Český jazyk	☐	☐	☐	☐

7. Jste spokojeni s poskytováním služeb dobrovolníků v rámci pomoci se školní přípravou dětí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Díky spolupráci si myslím že je dítě dobře připraveno do školy.	☐	☐	☐	☐
Myslím si, že dítě je připraveno na řešení otázek a problémů, kterým bude čelit ve škole.	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se školní prospěch daného dítěte po spolupráci s dobrovolníkem?	☐	☐	☐	☐
Mývají děti kladné vztahy se svými dobrovolníky?	☐	☐	☐	☐
Mývá svěřené dítě kladný vztah k pomoci se školní přípravou? Těší se na hodiny?	☐	☐	☐	☐
Zlepšil se vztah daného dítěte ke školnímu prostředí po spolupráci s dobrovolníkem?	☐	☐	☐	☐

8. Jak často se setkáváte s rodinou daného dítěte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí* 1x týdně 1x za 14 dní 1x měsíčně Jiná...

9. Co vám přináší/dává tato činnost? Vidíte v ní smysl?

10. Jak byste ohodnotil/a komunikaci organizace s dobrovolníky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Je pro organizaci názor dobrovolníka důležitý?	☐	☐	☐	☐
Věnujete se pravidelným sezením?	☐	☐	☐	☐
Dodáváte zpětnou vazbu dobrovolníkovi k jeho práci?	☐	☐	☐	☐

11. Jaká probíhá spolupráce s rodinami? Popiště prosím několika větami.

12. Jaká je podpora/komunikace ze strany školní instituce kterou dané dítě navštěvuje?

13. Je vyhovující současná právní legislativa?

14. Jaké jsou vaše osobní názory na zlepšení situace v oblasti pomoci se školní přípravou?

15. Doporučila byste tuto organizaci i jiným lidem, kteří se nacházejí v těživé sociální situaci jako Vaši klienti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Rozhodně souhlasím
- Souhlasím
- Neutrálně
- Nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím